

toată inima noastră și nu doar cu mintea noastră, atunci avem cheia care pune capăt suferinței. Suferința și iubirea nu pot merge împreună, dar în lumea creștină a fost idealizată suferința, a fost pusă pe cruce și adorată, dându-se astfel de înțeles că nu este cu putință omului să se elibereze de ea decât pe această cale. Aceasta este întreaga structură a unei societăți bazată pe exploatare religioasă.

Atunci când vă întrebați ce este iubirea, s-ar putea să fiți prea înfricoșați de răspuns pentru a-l putea accepta, căci el ar putea să provoace o răsturnare totală, ar putea sfărâma legăturile familiale. Ați putea descoperi că nu vă iubiți soția, soțul sau copiii... (Dar oare îi iubiți?). S-ar putea ajunge până acolo încât să se prăbușească întregul edificiu pe care vi l-ați construit în jur, s-ar putea să nu vă mai întoarceți niciodată la templu.

Dar dacă, în ciuda acestor lucruri, veți dori totuși să descoperiți ce este iubirea, veți vedea că frica nu este iubire, dependența nu este iubire, gelozia nu este iubire, posesiunea și dominarea nu sunt iubire, chinul de a nu fi iubit nu este iubire. Iubirea nu este contrariul urii, după cum umilința nu este contrariul înfumurării. Dacă puteți înlătura toate aceste lucruri, nu prin constrângere, ci îndepărtându-le, așa cum ploaia îndepărtează praful depus de multe zile pe o frunză, atunci poate veți reuși să găsiți acea minunată floare după care omul a tânjit întotdeauna.

Atâta timp cât n-ați obținut iubirea – nu doar în mici fărâme ci din belșug – atâta timp cât nu sunteți plini de ea, lumea va fi condamnată la dezastru. Cunoașteți din punct de vedere intelectual că unitatea omului este esențială și că

iubirea este singura cale, însă cine vă va învăța să iubiți? Există vreo autoritate, vreo metodă, vreun sistem care să vă poată spune cum să iubiți? Ceea ce încearcă unii să vă spună, fiți siguri că nu este iubire.

Ați putea spune: "Voi încerca să practic iubirea; mă voi gândi zilnic la ea, mă voi strădui să fiu blând și milos, mă voi sili să fiu atent cu ceilalți". Credeți că v-ați putea disciplina, că v-ați putea exersa voința pentru a iubi? Dacă o veți face, iubirea va zbură pe fereastră. Practicând o anumită metodă sau un anumit sistem cu scopul de a dobândi iubirea, ați putea deveni extrem de iscusii sau ceva mai binevoitori, sau veți putea ajunge la o anumită stare de non-violență, însă toate acestea n-au nimic în comun cu iubirea.

În această lume pustie și sfâșiată nu există iubire, fiindcă plăcerea și dorința joacă rolurile cele mai importante. Și totuși fără iubire viața de fiecare zi n-are nici un înțeles, fără iubire nu există frumusețe. Frumusețea nu se află în ceea ce poate fi văzut; nu despre frumusețe este vorba atunci când se spune: "Tată un copac frumos, un tablou frumos, o clădire frumoasă, o femeie frumoasă." Nu există frumusețe decât atunci când mintea și inima știu ce este iubirea.

Fără iubire și fără frumusețe nu există virtute, și știți foarte bine că încercând să ameliorați societatea sau să dați de pomana la cei săraci nu veți face altceva decât să adânciți mizeria, căci în absența iubirii inima este plină de ură și de uscăciune. Dar când există iubire și frumusețe orice veți face va fi drept, orice veți face va fi desăvârșit. Dacă știți cum să iubiți, atunci puteți face orice, căci cu iubire totul este cu putință.

Atingem acum un punct esențial: putem oare să ajungem la iubire fără vreo disciplină, fără constrângeri, fără cârți sacre, fără ajutorul unor conducători spirituali, și chiar fără intervenția gândirii? Putem oare să o întâlnim, așa cum uneori întâlnim un frumos apus de soare?

Mi se pare că pentru aceasta este nevoie de o pasiune arzătoare, însă de o pasiune pură, lipsită de orice țel, de orice determinare senzuală. Un om care nu știe ce este pasiunea, nu va cunoaște niciodată ce este iubirea, fiindcă iubirea se naște numai atunci când există o totală lepădare de sine.

O minte care caută iubirea sau adevărul nu este o minte cu adevărat pasionată. A întâlni iubirea fără a o căuta este singura cale de a o găsi: a ajunge la ea pe neașteptate și nu ca rezultat al unor sforțări sau al unor experiențe. O astfel de iubire nu se supune timpului; o astfel de iubire este în același timp personală și impersonală, este atât pentru individ cât și pentru mulțime.

Iubirea este asemenea unei flori care își dăruiește parfumul: o putem mirosi sau putem trece nepăsători pe lângă ea. Floarea se află acolo pentru toți, dar mai ales pentru cei care își dau osteneala să-l soarbă parfumul și să o privească cu încântare. Puțin importă pentru floare faptul că suntem în grădina alături de ea, sau că ne aflăm departe; ea continuă să împrăștie în jur suavul său parfum pentru toată lumea.

Iubirea este întotdeauna vie, nouă, proaspătă. Pentru ea nu există ieri sau mâine. Ea se află dincolo de tumultul gândirii. Numai mintea inocentă știe ce este iubirea și numai mintea inocentă poate trăi în această lume care nu este inocentă. Acest lucru extraordinar pe care omul l-a căutat veșnic prin sacrificiu, prin adorare, prin sexualitate, prin

plăceri și dureri de tot felul, va putea fi întâlnit numai atunci când gândirea, înțelegându-se pe sine, își va găsi în mod firesc propriul sfârșit. Atunci iubirea nu mai are contrar, atunci iubirea nu mai are conflict.

Vă întrebați poate: "Dacă găsesc o astfel de iubire, ce se va întâmpla cu soția mea, cu copiii mei, cu familia mea? Ei au nevoie de o anumită siguranță." Dacă vă frământați în felul acesta, este pentru că nu v-ați aflat niciodată dincolo de câmpul gândirii, dincolo de câmpul conștiinței. Dacă v-ați fi o astfel de problemă, căci ați fi știut prea bine ce înseamnă acea iubire în care nu există gândire, în care nu există timp.

Poate că ceea ce vă spun vă încântă și, într-o anumită măsură, vă produce o stare de hipnoză, dar a merge dincolo de gândire și de timp – ceea ce înseamnă a merge dincolo de suferință – înseamnă a fi conștient că există o dimensiune diferită numită iubire.

Neștiind cum să ajungeți la această sursă extraordinară, ce vă rămâne de făcut? Nimic, nu-i desăvârșire tăcută. Înțelegeți oare ce înseamnă asta? Înseamnă că nu mai căutați, că nu mai doriți, că nu mai urmăriți nimic – pe scurt, că nu mai există centru. Atunci există iubire.

*A privi și a asculta – Arta
Frumusețea – Austeritatea – Imaginile
Problemele – Spațiul*

Am cercetat natura iubirii și am ajuns la un punct care, mi se pare, necesită o și mai mare luciditate, întrucât trebuie să ne pătrundem și mai mult de importanța acestei probleme.

Noi am descoperit că, pentru cei mai mulți oameni, iubirea înseamnă acea stare consolatoare pe care o dă o existență lipsită de griji, aceea garanție a unei satisfacții emoționale capabile să dureze toată viața. Și atunci vine cineva, cum sunt eu de pildă, și vă întreabă: "Să fie aceasta cu adevărat iubire?", și vă cere să aflați răspunsul privind înlăuntrul dumneavoastră. Este mai mult ca sigur că veți refuza să o faceți, căci răspunsul pe care l-ați găsi v-ar putea tulbura, ați vrea mai degrabă să discutăm despre suflet sau despre situația economică și politică. Presupunând însă că v-aș pune cu spatele la zid, v-ați putea da seama că ceea ce ați gândit în permanență că este iubire, nu este deloc iubire; că nu este decât o satisfacție reciprocă, o exploatare reciprocă.

Când spun: "Pentru iubire nu există ieri sau mâine", sau: "Acolo unde nu există centru, există iubire", aceasta este o realitate pentru mine, dar

nu și pentru dumneavoastră. Puteți să citați aceste fraze și să faceți din ele lozinci, însă acest lucru este complet lipsit de valoare. Fiecare trebuie să ajungă să vadă aceasta prin sine însuși, însă pentru a o face trebuie să existe libertatea de a privi fără a face vreo apreciere: fără a condamna sau a justifica, fără a aproba sau deaproba.

A privi reprezintă unul din cele mai grele lucruri din viață: a privi sau a asculta, sunt două percepții asemănătoare. Dacă ochii noștri sunt orbiți de necazuri, nu pot vedea frumusețea unui apus de soare. Mulți dintre noi au pierdut contactul cu natura. Civilizația ne împinge din ce în ce mai mult spre marile orașe; devenim din ce în ce mai mult cetățini, trăind în apartamente aglomerate, având din ce în ce mai puțin spațiu, uitând să mai privim cerul în zori sau în amurg. Pierdem în acest fel o mare cantitate de frumusețe. Nu știu dacă ați remarcat cât de puțini oameni privesc un răsărit sau un apus de soare, lumina lunii ori răsfrângerea luminii pe luciul apei.

Fiind lipsiți de astfel de contacte cu natura, noi tindem firește să ne dezvoltăm capacitățile intelectuale. Citim foarte multe cărți, mergem la muzee și la concerte, privim la televizor și avem nenumărate alte distracții. Cîtăm neîncetat ideile altora, gândim și vorbim foarte mult despre artă. De ce depindem atât de mult de artă? Oare nu pentru că arta este o formă de evadare, un stimulent? Dacă suntem în contact direct cu natura; dacă privim la zborul unei păsări planând pe o aripă; dacă vedem frumusețea schimbătoare a cerului; dacă vedem jocul umbrelor pe dealuri sau frumusețea unui chip, credeți că vom mai dori să mergem într-un muzeu pentru a admira un tablou? Recurgem la artă sau la un alt stupefiant tocmai pentru că nu

știm cum să privim la frumusețea care ne înconjoară.

Există o scurtă istorioară despre un maestru religios care le vorbea în fiecare zi discipolilor săi. Într-o dimineață, pe când era gata să-și înceapă predica, o păsărică se așează pe pervazul ferestrei și începu să cânte; viersul ei umplu întreaga încăpere. După ce păsărica își luă zborul, maestrul spuse: "Lecția de astăzi s-a încheiat."

Mi se pare că una din cele mai mari dificultăți este de a vedea limpede prin noi înșine, de a vedea cu adevărat nu numai lumea exterioară ci și viața noastră lăuntrică. Când spunem că vedem un copac, o floare, sau o persoană, le vedem oare cu adevărat? Sau vedem doar imaginea pe care a creat-o cuvântul respectiv? Când priviți un copac sau un nor, într-un amurg luminos și plin de farmec, le vedeți doar cu ochii și cu mintea, sau le priviți total, complet, cu întreaga ființă?

Ați încercat vreodată să priviți la un lucru din lumea obiectivă – un arbore, de exemplu – fără să faceți vre-o asociație, fără să faceți apel la cunoștințele pe care le aveți despre el, fără prejudecată, fără judecată, fără cuvinte care să formeze un paravan între dumneavoastră și copac, și care să vă împiedice să-l vedeți așa cum este el în realitate? Încercați deci și vedeți ce se petrece atunci când observați copacul cu toată ființa, cu toată energia de care dispuneți. Veți descoperi că în această intensitate nu mai există observator, nu există decât atenție. Numai lipsa de atenție separă observatorul de lucrul observat.

În atenția totală nu există loc pentru concepte, formule sau amintiri. Este foarte important să înțelegem acest lucru, fiindcă vom intra într-un

domeniu care presupune o investigare deosebit de atentă.

Numai cei care știu să privească la un copac, la stele, la apele scânteietoare ale unui râu, într-o deplină lepădare de sine, știu ce înseamnă frumusețea. Această viziune "reală" a lucrurilor înseamnă iubire.

De obicei noi vedem frumusețea prin comparație sau prin intermediul a ceea ce omul a conceput ca fiind frumusețe, și pe care o atribuim obiectelor cu care venim în contact. Văd ceea ce consider a fi o clădire frumoasă, iar această frumusețe o apreciez prin intermediul cunoștințelor mele de arhitectură care îmi permit să o compar cu alte clădiri pe care le-am văzut anterior.

Însă acum mă întreb: "Există oare o frumusețe fără obiect?" Atunci când observatorul – care este gânditorul, censorul, cel care a mai trăit experiența – este prezent, frumusețea nu este decât un atribut exterior pe care observatorul îl vede și îl judecă. Dar când observatorul nu mai este prezent – lucru care presupune nesfârșite căutări și îndelungi meditații – atunci se ivește o frumusețe lipsită de obiect.

Frumusețea se află în totală abandonare a observatorului și a lucrului observat, iar această lepădare de sine nu este posibilă decât într-o stare de austeritate absolută. Nu e vorba de austeritatea preotului cu asprimea sa, cu constrângerile sale, cu regulile sale și cu supunerea sa; nu este vorba de austeritatea în îmbrăcăminte, în regimul alimentar, în concepții sau în purtare – ci austeritatea unei simplități totale, care înseamnă o umilință desăvârșită. Atunci nu mai există nimic de dobândit, nici o scară de urcat; trebuie făcut doar un singur pas, dar acel pas este pasul veșniciei.

Să presupunem că vă plimbați singur sau însoțit de cineva și că încetați dintr-o dată să mai vorbiți. Sunteți în mijlocul naturii, nu se aude nici un lătrat, nici un zgomot de mașină, nici un fâlfâit de aripi. Sunteți cu desăvârșire tăcut, iar natura care vă înconjoară este la fel de tăcută. Această stare de tăcere a observatorului și a lucrului observat, când martorul nu mai traduce în gânduri ceea ce observă, această tăcere degajă o frumusețe de o calitate deosebită. Nu mai există natură și nici observator, ci numai starea de deplină singurătate: singurătate, nu izolare, singurătate într-o imobilitate care este frumusețe.

Când iubiți, există oare vreun observator? Există observator doar când iubirea înseamnă dorință și plăcere. Dacă dorința și plăcerea nu sunt asociate cu iubirea, atunci iubirea este intensă; ea este, ca și frumusețea, ceva cu totul nou în fiecare zi. După cum am mai spus, în iubire nu există ieri sau mâine.

Numai când suntem capabili să vedem fără vre-o idee preconcepțută, fără vre-o imagine, doar atunci putem intra în contact direct cu viața. Toate raporturile noastre sunt imaginare, adică sunt bazate pe imaginile create de gândire. Dacă aveți o imagine despre mine și eu am o imagine despre dumneavoastră este evident că nu ne putem vedea așa cum suntem în realitate. Ceea ce vedem sunt imaginile pe care ni le-am format unii despre alții. Aceste imagini ne împiedică să fim în contact direct și de aceea relațiile noastre nu sunt dintre cele mai bune.

Când spun că vă cunosc, eu vorbesc de fapt de persoanele pe care le-am cunoscut-o ieri. În realitate nu vă cunosc așa cum sunteți "chiar în clipa aceasta". Tot ce cunosc este imaginea mea despre

108

dumneavoastră. Această imagine este alcătuită în funcție de vorbele elogioase sau insultătoare pe care le-ați spus ieri despre mine sau de purtarea pe care ați avut-o față de mine; această imagine a fost alcătuită din amintirile pe care le am despre dumneavoastră, tot așa cum imaginea dumneavoastră despre mine s-a format în același mod. Relațiile care se stabilesc între aceste imagini fac ca orice comunicare între noi să devină imposibilă.

Două persoane care au trăit împreună un timp îndelungat au, una despre cealaltă, imagini care le împiedică să vadă adevăratele raporturi dintre ele. Dacă am înțelege în ce constă aceste relații autentice dintre persoane, am putea să cooperăm unii cu alții, însă cooperarea nu este posibilă câtă vreme există imagini, simboluri, concepții ideologice. Atât timp cât nu înțelegem ce înseamnă relațiile directe dintre oameni, nu poate exista iubire; imaginileucid iubirea.

Prin urmare, este important să înțelegem – dar nu intelectual ci în toată "realitatea" – felul în care am construit în viața noastră zilnică imagini despre aproapele nostru, despre copiii noștri, despre vecinii noștri, despre țările noastre, despre politicienii noștri, despre conducătorii noștri, despre zeii noștri. În spațiul între noi și ceea ce observăm, un spațiu care generează conflicte.

Vom încerca acum să descoperim împreună dacă este posibil să eliminăm acest spațiu pe care l-am creat nu numai în afara noastră ci și în noi înșine, spațiu care îi separă pe oameni în toate relațiile lor.

Ei bine, atenția însăși care se acordă unei probleme este energia care rezolvă acea problemă. Dacă îi dăruim toată atenția noastră – adică atenția

întregii noastre ființe - nu mai există nici un observator. Există numai starea de atenție, care este o energie totală, iar această energie totală este cea mai înaltă formă de inteligență. Fără, în această stare de atenție mintea este complet tăcută; această tăcere, această imobilitate se produce numai când atenția este totală și nu într-o stare de imobilitate impusă.

Această tăcere totală, în care nu mai există nici observatorul și nici lucrul observat, este forma cea mai înaltă a spiritului religios. Dar ceea ce se petrece în această stare nu poate fi exprimat în cuvinte, pentru că ceea ce se relatează în vorbe nu este faptul în sine. Ca să-l putem descoperi cu adevărat trebuie să trecem noi înșine prin această stare.

Fiecare problemă este strâns legată de celelalte probleme, în așa fel încât dacă veți rezolva complet una dintre ele - oricare ar fi aceasta - veți fi în măsură să le rezolvați și pe celelalte. Desigur, vorbim de probleme psihologice. Am văzut deja că problemele există în timp tocmai pentru că nu le acordăm o atenție completă.

Prin urmare, noi trebuie să fim conștienți nu numai de natura și de structura unei probleme și să o vedem în întregime ci trebuie să o întâmpinăm de îndată ce se ivește și s-o rezolvăm imediat, astfel încât aceasta să nu prindă rădăcini în mintea noastră. Dacă îngăduim unei probleme să dureze o lună, o zi sau chiar câteva minute numai, aceasta ne va deforma mintea.

Este oare cu putință să întâmpinăm o problemă numaidecât, fără deformări și, rezolvând-o, să ne eliberăm de ea fără a îngădui ca vreo amintire sau vreo cicatrice să ne rămână în minte? Amintirile sunt imaginile pe care le purtăm în noi; prin inter-

mediul acestor imagini noi luăm contact cu acest lucru extraordinar pe care îl numim viață, și de aici rezultă contradicțiile și conflictele noastre. Viața este cât se poate de reală, viața nu este o abstracțiune; problemele noastre psihologice provin din faptul că întâmpinăm viața prin intermediul imaginilor.

Este oare cu putință să abordăm evenimentele fără acest interval de spațiu-timp, fără această păstărie dintre noi înșine și lucrul care ne înspăimântă? Fără îndoială este posibil, dar numai dacă observatorul n-are continuitate - observatorul, acest constructor de imagini, această colecție de amintiri și de idei, acest pachet de abstracțiuni.

Când priviți stelele, voi sunteți cei care le zăriți pe firmament. Cercul este plin de stele strălucitoare, aerul este răcoros, și voi sunteți aceia - voi, observatorul - care trăiți evenimentul; voi, gânditorul; voi și inima voastră îndurerată; voi, acest centru care creează spațiul.

Nu veți înțelege niciodată spațiul care există între voi și stele, între voi și aproapele vostru, pentru că niciodată nu ați privit fără imagini și de aceea nu știți ce este frumusețea sau ce este iubirea. Vorbiți despre ele, scrieți despre ele, dar nu le-ați cunoscut niciodată cu adevărat, în afară, poate, de rarele momente de totală lepădare de sine.

Atăta vreme cât există un centru care creează spațiul în jurul său, nu există iubire, nici frumusețe. Când nu mai există centru, nici circumferință, există iubire. Iar când iubiți, "sunteți" această frumusețe. Dacă privim un chip care se află dinaintea noastră, privim dintr-un centru, iar centrul creează spațiul dintre oameni și de aceea viețile noastre sunt atât de goale și de împietrite.

XII

Observatorul și lucrul observat

Noi nu putem să cultivăm iubirea sau frumusețea și nici nu putem să inventăm adevărul. Dar dacă suntem tot timpul conștienți de ceea ce facem, vom putea cultiva această luciditate și, grație ei, vom începe să vedem natura plăcerii, a dorinței, a durerii, a singurătății și a oboselii morale a omului. Poate că atunci vom începe să ne dăm seama de acel lucru pe care îl numim "spațiu".

Când percepem un spațiu între noi și obiectul pe care îl observăm, vom ști că în această distanță nu există iubire; fără iubire oricâtă înflăcărare am depune pentru restructurarea lumii, pentru reformarea ordinii sociale sau pentru instaurarea progresului, vom produce numai suferință.

Totul depinde numai de noi. Nu există maestru, nu există învățător, nu există nimeni care să ne spună ce trebuie să facem. Fiecare este singur în această lume urâtă, smintită și brută.

Vă rog să aprofundați împreună cu mine această problemă. S-ar putea să fie destul de complicat, destul de subtil, însă vă rog să mă urmăriți cu atenție.

Când îmi formez o imagine despre un anumit lucru, am capacitatea să o observ. Există, așadar, imaginea și observatorul imaginii. Văd, de exemplu, pe cineva îmbrăcat cu o cămașă roșie și reacția mea imediată este că îmi place sau că nu-mi place. Aprobarea sau dezaprobarea este rezultatul culturii mele, al educației mele, al asociațiilor mele, al înclinațiilor mele, al particularităților mele moștenite sau dobândite. Din acest centru eu observ și fac aprecieri și astfel observatorul se separă de ceea ce observă.

Însă observatorul n-a creat doar o singură imagine ci mii de imagini. Este, însă, observatorul diferit de aceste imagini? Nu este oare, el însuși, o altă imagine? El nu încetează nici o clipă să adauge sau să scadă la ceea ce este; el este o ființă vie care tot timpul cântărește, compară, judecă, modifică și schimbă, nefiind altceva decât rezultatul presiunilor din exterior și din interior. El trăiește în câmpul conștiinței sale, care este alcătuită din cunoștințele

sale, din influențele pe care le primește și din nesfârșite calcule.

În același timp, dacă îl priviți pe observator – care este voi înșivă – vedeți că el este alcătuit din amintiri, din experiențe, din întâmplări, din tradiții și dintr-o varietate infinită de suferințe, toate acestea fiind trecutul. Prin urmare, observatorul este în același timp trecutul și prezentul, iar ziua de mâine, care așteaptă să vină, este și ea o parte din el. Observatorul este pe jumătate viu și pe jumătate mort și el privește prin această moarte-viață.

Și în această stare, care se află în câmpul timpului, observatorul privește la frică, la gelozie, la război, la acea entitate mărginită care se numește familie, și încearcă să rezolve problema pe care i-o pune ceea ce observă, adică provocarea, nou. El nu face decât să traducă noul în termenii vechiului și, în consecință, se află într-un veșnic conflict.

O imagine – observatorul – observă alte zeci de imagini din afara și dinăuntrul său, și spune: "Această imagine îmi face plăcere, o voi păstra" sau: "Această imagine nu-mi este pe plac, voi căuta să scap de ea". Dar însuși observatorul a fost creat de diversele imagini care au luat ființă ca urmare a reacțiilor la diferite alte imagini.

Ajungem astfel în punctul în care putem spune că observatorul însuși este o imagine, numai că el s-a separat de celelalte și le observă. Acest observator, care a fost creat de diferite alte imagini, gândește totuși despre sine că este permanent și că între el și imaginile pe care le-a creat există o separație, un interval de timp. Această atitudine creează un conflict între el și imaginile pe care le consideră cauza necazurilor sale. Atunci el își spune:

"Trebuie să scap de acest conflict", dar însăși dorința de a scăpa de conflict creează o altă imagine.

Devenind conștienți de toate acestea – iată adăvărata meditație! – ajungem să înțelegem că există o imagine centrală alcătuită din toate celelalte imagini: această imagine este observatorul, cenzorul, cel care experimentează, cel care evaluează. Este judecătorul care, incitat fiind de imaginile care rezultă din judecățile sale, din părerile sale, din concluziile sale, vrea să cucerească sau să supună imaginile care l-au creat, ba chiar să le distrugă. Dar aceste imagini, la rândul lor, îl văd pe observator și atunci observatorul "este" lucrul observat.

Astfel luciditatea ne-a dezvăluit diferitele stări care compun starea noastră de conștiință; ea ne-a arătat imaginile contrastante aflate în conștiință și natura contradicțiilor lor; ea ne-a dezvăluit conflictele care dau naștere la contradicții și dispararea de a nu putea face nimic cu privire la ele, precum și diferitele mijloace la care se recurge pentru a evada din starea de conflict. Toate acestea au fost dezvăluite printr-o luciditate șovăielnică, prudentă, în urma căreia a rezultat că observatorul "este" lucrul observat. Nu o entitate superioară a devenit conștientă, nu un supra-eu a devenit lucid. Elul este o pură invenție, o imagine care se adaugă altor imagini; luciditatea însăși este cea care ne-a arătat că observatorul este lucrul observat.

Dacă vă puneți o anumită întrebare, care este entitatea care va primi răspunsul? Și care este entitatea care vrea să descopere? Dacă ea este o parte a conștiinței, o parte a gândirii, atunci ea este incapabilă să descopere. Ceea ce poate descoperi, este doar o stare de luciditate. Dar dacă în această stare mai există o entitate care spune: "Trebuie să

fiu lucid, trebuie să încerc să fiu lucid", aceasta nu este decât o altă imagine.

Înțelegerea faptului că observatorul este lucrul observat nu este un proces de identificare cu lucrul observat. A ne identifica cu ceva este foarte ușor. Cei mai mulți oameni se identifică cu ceva – cu familia, cu soțul sau soția, cu națiunea – ceea ce conduce la mari suferințe și la războaie.

Identificarea despre care vorbim noi este ceva cu totul diferit și trebuie să o înțelegem nu verbal, ci în inima noastră, în adâncul ființei noastre.

În China antică pictorul, mai înainte de a se apuca să picteze ceva – un copac, de pildă – se așeza dinaintea lui zile în șir, uneori luni și ani, timpul nu avea nici un fel de importanță, până când "devenea" copacul. Pictorul nu se identifica cu copacul, ci "era" acel copac. Prin urmare, nu mai exista nici un spațiu între el și copac, nici un spațiu între observator și lucrul observat, nu mai exista o entitate care să experimenteze frumusețea, mișcarea, umbra sau intensitatea culorii unei frunze. El era în totalitate copacul și numai în starea aceasta putea să picteze.

Orice mișcare a observatorului – dacă acesta nu a devenit conștient de faptul că el este lucrul observat – creează noi serii de imagini care îl încâtușează și mai mult. Dar ce se petrece în cazul în care observatorul își dă seama că el este lucrul observat? Să examinăm această chestiune pe îndelete, căci acum aprofundăm un lucru foarte complex. Ce se petrece, așadar? Observatorul, devenit conștient, nu mai intervine deloc. El și-a spus mereu: "Trebuie să fac ceva în legătură cu aceste imagini, trebuie să le suprim sau să le dau o formă diferită". El a fost întotdeauna activ cu privire la ceea ce observa, acționând și reacționând fie cu pasiune,

fie cu indolență. Acest mod de a acționa, bazat pe plăcut sau pe neplăcut, a fost considerat întotdeauna pozitiv: "Aceasta îmi face plăcere, o voi păstra, aceasta mă dezgustă, voi căuta să scap de ea".

Când observatorul își dă seama că obiectul asupra căruia acționa nu era altceva decât "el însuși" (în calitate sa de observator), orice conflict între el și imaginile sale dispare cu desăvârșire. El "este" lucrul observat și prin urmare orice separație este eliminată. Când era separat el acționa, sau încerca să acționeze asupra lucrului observat, dar acum, știind că acele tentative se exercitau asupra lui însuși, încetează orice act de aprobare sau de dezaprobare și conflictul ia sfârșit.

Dar ce poate face observatorul? Ce poate face cu acel ceva care este el însuși? Nu poate nici să se răzvrătească împotriva lui, nici să fugă de el, nici chiar să-l accepte. Acel ceva este "acolo". Atunci orice acțiune care este rezultatul reacției la plăcut sau la neplăcut ia sfârșit, și apare o luciditate care a devenit extrem de vie, și care nu mai depinde nici de activitatea unui centru, nici de imagini.

Din intensitatea acestei lucidități se naște o atenție de o calitate atât de specială, încât mintea – care este această luciditate – devine extrem de sensibilă și deosebit de inteligentă.

XIII

Ce este gândirea? - Ideile și acțiunea Provocarea - Materia Originea gândirii

Să examinăm acum în ce constă gândirea și să începem prin a distinge gândirea care trebuie exersată cu grijă, în mod logic și sănătos în viața de fiecare zi, de cealaltă formă de gândire. Până ce nu vom cunoaște bine natura lor diferită, nu vom putea înțelege acel ceva mult mai adânc, pe care mintea nu-l poate atinge.

Să încercăm, prin urmare, să înțelegem ansamblul acestei structuri complexe care este mintea. Să vedem ce este memoria, cum ia naștere gândirea și cum condiționează ea toate actele noastre; și ajungând să înțelegem toate aceste lucruri, poate că vom da peste ceea ce gândirea n-a putut descoperi nicicând.

De ce a devenit gândirea atât de importantă în viața noastră? Vorbesc de acea gândire care manipulează ideile, de cea care este reacția amintirilor acumulate în celele creierului nostru. Poate că mulți oameni nu și-au pus o astfel de întrebare, sau dacă și-au pus-o nu i-au acordat prea mare atenție, considerând că ceea ce este cu adevărat important este emoția. Însă eu nu văd cum pot fi despărțite cele două. Dacă gândirea nu dă continuitate simțirii, simțirea piere numaidecât.

Prin urmare, din ce cauză în viața noastră zilnică, în viața noastră plină de spaime și atât de agitată, a căpătat gândirea o atât de mare importanță?

Întrebați-vă, așa cum mă întreb și eu, de ce am devenit atât de tribuțari acestei gândiri atât de iscusite, de dlabace, de violente, atât de capabilă să organizeze, să pună lucrurile în mișcare, să inventeze, să declanșeze războaie, să semente frică, să provoace neliniști, să multiplice imagini la nesfârșit, să urmărească himere?

De ce am devenit atât de dependenți de această gândire care s-a bucurat de plăcerea de ieri și care caută să-i dea continuitate atât în prezent, cât și în viitor; de această gândire mereu activă, neastâmpărată, care nu încetează să construiască, să dărâme, să adauge, să presupună?

Ideile pe care intelectualii le expun cu atâta talent au devenit pentru noi cu mult mai importante decât acțiunea. Cu cât ideile sunt mai abile și mai subtile, cu atât le admirăm mai mult, atât pe ele cât și cărțile care le cuprind. Noi "suntem" acele idei, noi "suntem" acele cărți, într-atât de condiționați am devenit de ele. Discutăm la nesfârșit despre idei și idealuri și, în mod dialectic, ne exprimăm opiniile. Fiecare religie are dogmele ei, lozincile ei, scara ei propriie care duce la zei. Dar atunci când ne propunem să cercetăm originile gândirii trebuie să contestăm importanța acestui întreg edificiu.

Noi am separat ideile de acțiune pentru că ele tin întotdeauna de trecut, în timp ce acțiunea aparține prezentului; trăirea este întotdeauna prezentul. Ne este teamă să trăim și de aceea trecutul, sub formă de idei, a devenit atât de important pentru noi toți.

Este într-adevăr extraordinar de interesant să observăm modul în care operează gândirea noastră, să observăm cum gândim, și de unde se iese aceste reacții pe care o numim gândire. Este evident că sursa ei trebuie căutată în memorie. Există oare un început al gândirii? În caz afirmativ, putem oare să-l descoperim, adică să descoperim felul în care ia naștere memoria, căci, fără ea, n-ar exista nici gândire?

Am văzut modul în care gândirea hrănește plăcerea și îi dă continuitate, și cum tot ea alimentează și contrariul plăcerii, adică frica și durerea, și am văzut că acela care reprezintă locul experienței trăite – gânditorul – “este” în același timp plăcerea, durerea și entitatea care le hrănește. Gânditorul desparte plăcerea de durere și nu vede că atunci când caută plăcerea cheamă totodată suferința și frica. În raporturile umane gândirea caută întotdeauna plăcerea, pe care o acoperă cu tot soiul de cuvinte precum loialitate, ajutor, dăruire, servire.

Mă întreb de ce dorim atât de mult să ne slujim semenii. Stațiile de benzină oferă un serviciu bun: ce înseamnă toate aceste cuvinte a ajuta, a dăru, a servi? Despre ce este vorba în definitiv? Oare o floare plină de frumusețe, lumină și gingășie spune vreodată: “Eu dăruiesc, ajut, servesc”? Ea “este”. Și pentru că nu încearcă să facă ceva, acoperă pământul întreg.

Gândirea este atât de iscusită, atât de șireată încât deformează totul după bunul ei plac. Dar căutând în permanență plăcerea, ea se pune singură în stare de robie. Gândirea este cea care naște dualitatea în toate relațiile noastre: există violență în noi care ne procură plăcere, dar există și dorința de a fi blând, pașnic, binevoitor. Această dualitate

se produce tot timpul, de-a lungul întregii noastre vieți. În afară de aceste contradicții, gândirea acumulează nenumărate amintiri despre plăcerile sau despre durerile pe care le-am avut, și din aceste amintiri ea renaște. Așa cum am spus, gândirea este trecutul, gândirea este veșnic veche.

Întrecut noi întâmpinăm provocările vieții în termenii trecutului – provocările fiind întotdeauna noul – luările noastre de contact sunt inadecvate și de aici se ivesc contradicțiile, conflictele, neazurile și suferințele ce reprezintă zestrea noastră.

Micul nostru creier este în conflict “orice ar face”. Fie că năzuiește, fie că imită sau se conformează, fie că respinge sau sublimează, fie că se află sub influența stupefianțelor, “nimic” din toate acestea nu poate pune capăt stării de conflict. Din contră, conflictul se adâncește.

Cei care gândesc mult sunt foarte materialști, fiindcă gândirea este materie. Gândirea este materie tot așa cum zidul, telefonul, pardoseala sunt materie. Energia care lucrează în cadrul unei forme este materie. Există energie și există materie. Toate acestea înseamnă viață. N-avem decât să spunem că gândirea nu este materie; ea este totuși materie. Materia și energia sunt strâns legate între ele: unde există energie, există și materie. Una nu poate exista fără cealaltă și cu cât există între ele o mai mare armonie, cu atât celulele creierului sunt mai echilibrate, mai active. Gândirea a creat o structură de plăcere, de durere, de frică, și a funcționat înăuntrul acestei structuri, pe care ea nu o poate sfărâma, căci a format-o în decursul a mii și mii de ani.

Nici un fapt cu adevărat nou nu poate fi văzut de către gândire. Acesta poate fi înțeles de ea în

mod intelectual și la o dată ulterioară, însă perceperea unui fapt nou nu constituie o realitate pentru gândire. Gândirea nu poate rezolva nici o problemă psihologică. Oricât ar fi de erudită, oricât ar fi de șireată, oricât ar fi de erudită, oricâte structuri ar crea prin intermediul științei și al creierilor electronici, prin constrângere sau necesitate, gândirea nu este niciodată nouă, și de aceea nu poate da răspunsuri urgente la problemele esențiale. Bătrânul creier este incapabil să rezolve problema fundamentală a trăirii.

Gândirea este diformă, întortocheată, căci ea poate să inventeze orice și să vadă lucruri care nu există. Ea poate să joace cele mai extraordinare farse. Prin urmare, nu se poate conta pe ea. Dar dacă înțelegem întreaga structură a modului nostru de gândire – cum și de ce gândim; cuvintele pe care le folosim; felul în care ne comportăm în viața de fiecare zi; modul în care ne adresăm oamenilor și cum îi tratăm; felul în care mergem sau mâncăm – dacă suntem atenți la toate acestea, nu vom mai fi înșelați de gândirea noastră: ea nu va mai dispune de nici un element ca să ne inducă în eroare. Atunci mintea nu va mai fi ceva care cere, care impune, care subjugă; ea devine extrem de liniștită, de suplă, de sensibilă, de singură – și în starea aceasta nu mai există nici un fel de amăgire sau închipuire.

Ați remarcat vreodată că atunci când ne aflăm într-o stare de atenție desăvârșită, observatorul, gânditorul, centrul, "eu" își găsește sfârșitul? În această stare de atenție gândirea începe să se ofilească, să dispară.

Când dorim să vedem un lucru foarte clar, mintea trebuie să fie foarte liniștită, fără toate acele prejudecăți, necăreli, dialoguri, imagini sau

tablouri. Ca să putem privi cu adevărat, toate acestea trebuie date la o parte. Numai în tăcere poate fi observat începutul gândirii – nu când se caută, punând întrebări și așteptând răspunsuri. Doar când suntem complet liniștiți, liniștiți până în străfundul ființei noastre, putem vedea cum din această liniște desăvârșită gândirea prinde formă.

Dacă ne dăm seama de modul în care ia naștere gândirea, atunci nu mai este necesar să o dirijăm. Cheltuim mult timp și risipim multă energie în cursul vieții noastre încercând să ne controlăm gândurile. "Iată – spunem noi – un gând bun, trebuie să revin la el adesea; iar aici, iată un gând rău, trebuie să-l înlătur." Există o luptă continuă între un gând și altul, între o dorință și alta, între o plăcere și alta. Dar dacă suntem conștienți de modul în care se formează gândirea, atunci dispare orice contradicție din gândire.

Când auziți afirmații de genul: "gândirea este întotdeauna veche" sau: "timpul înseamnă suferință", gândirea dumneavoastră începe pe dată să le traducă și să le interpreteze. Aceste traduceri și aceste interpretări se bazează pe cunoștințele și pe experiențele căpătate în trecut, așa că le veți traduce în mod invariabil potrivit condiționării dumneavoastră.

Dar dacă, auzind aceste afirmații, nu încercați să le interpretați, ci le acordați în schimb o atenție totală (care nu înseamnă o stare de concentrare), veți constata că nu există nici observator, nici lucru observat, nici gânditor, nici gândire. Nu încercați să aflați care a fost mai întâi. Această argumentație abilă nu vă va duce nicăieri.

Oricine poate observa prin sine însuși că atât timp cât nu există gândire (ceea ce nu înseamnă o

stare de amnezie, de vid), câtă vreme nu există gândire care să provină din amintire, din experiență, din cunoștințe – adică din trecut – nu există nici gânditor.

Acasta nu e o chestiune filozofică sau mistică. Noi vorbim despre fapte reale și veți vedea, dacă m-ați urmărit cu atenție, că nu veți mai răspunde provocărilor vieții făcând apel la vechiul creier, ci într-un mod complet nou.

XIV

Poverile trecutului – Tăcerea minții Comunicarea – Realizarea – Disciplina Linștea – Adevăr și realitate

În viața pe care o ducem există prea puțină singurătate. Chiar când suntem singuri viețile noastre sunt copleșite de atât de multe influențe, de atât de multe cunoștințe, de atât de multe amintiri, de atât de multe necazuri, suferințe și nenorociri, încât mințile noastre devin din ce în ce mai tocite, din ce în ce mai insensibile, funcționând într-o rutină monotună. Suntem noi vreodată singuri? Sau purtăm cu noi toate poverile zilei de ieri, toate poverile trecutului?

Există o scurtă istorioară despre doi călugări cerșetori care rătăceau din sat în sat. Într-una din zile întâlniră o tânără fată care ședea plângând pe malul unui râu. Unul dintre călugări se duse la ea și o întrebă: "- Surioară, pentru ce plângi?" Fata răspunse: "- Vedeți casa aceea de dincolo de râu? Azi dimineață am trecut râul prin vad fără nici o greutate, dar acum apele au crescut și nu mă mai pot întoarce acasă. Și nu este nici o barcă prin apropiere. "- Oh, spuse călugărul, nu mai plânge, am să te ajut eu. "- Și luând fata pe umeri, călugărul o trecu pe celălalt mal. Nu mult timp după ce se așternură la drum, celălalt călugăr spuse: "Frate, noi ne-am legat cu jurământ că nu vom atinge

niciodată o femeie. Ceea ce ai făcut tu este un păcat îngrozitor. Nu te-ai încercat o plăcere, o senzație puternică îmbrățișând o femeie?" Primul călugăr se întoarse spre el și-i spuse: "Eu am lăsat-o pe mai acum două ceasuri. Tu o porți încă, nu-i așa?"

Același lucru îl facem și noi în permanență. Cărăm poverile noastre tot timpul, nu le lepădăm niciodată, nu murim niciodată pentru trecut. Doar când acordăm o atenție totală unei probleme și o rezolvăm imediat, nelăsând-o niciodată pe a doua zi, nici chiar pe clipa următoare, numai atunci ne aflăm într-o stare de singurătate. Atunci, chiar dacă trăim într-o casă aglomerată, chiar dacă ne aflăm într-un autobuz, putem să rămânem în această singurătate care indică o minte proaspătă, o minte inocentă.

Este foarte important să avem această singurătate și acest spațiu interior, căci aceasta implică o libertate de a fi, de a merge, de a funcționa, de a zbura. La urma urmei, binele nu poate înflori decât în acest spațiu, așa cum virtutea nu poate înflori decât în libertate.

Nu ne putem bucura de libertate politică dacă lăuntric, psihologic, nu suntem liberi, dacă nu avem acel spațiu interior despre care vorbeam. Nici o virtute, nici o calitate nu poate să funcționeze sau să crească fără acest vast spațiu din noi înșine. Iar spațiul și tăcerea ne sunt foarte necesare, căci nu putem întâmpina noul atâta timp cât nu suntem singuri, atâta timp cât suntem supuși la diferite influențe, discipline, experiențe.

Se poate vedea direct și clar doar atunci când mintea este complet tăcută. Scopul meditației în Orient este de a produce o stare a minții capabilă să controleze gândirea – procedeu asemănător cu

repetarea neîncetată a unei rugăciuni pentru calmarea minții – în speranța că în acest fel omul își va putea înțelege și rezolva problemele proprii. Însă până nu se pun adevăratele temelii, care înseamnă eliberarea de frică, de suferință, de neliniște și de toate capcanele pe care ni le punem nouă înșine, nu văd cum ar fi posibil ca mintea să devină cu adevărat liniștită.

Această înțelegere este un lucru foarte greu de transmis. Comunicarea dintre noi nu implică doar ca dumneavoastră să înțelegeți cuvintele mele, ci ca noi toți, împreună, să fim în aceeași stare de intensitate și în același moment, fără nici un fel de decalaj, astfel încât, aflându-ne cu toții la același nivel, să ne putem întâlni.

O astfel de comunicare nu este posibilă atâta timp cât vă limitați să interpretați ceea ce auziți potrivit cu propriile dumneavoastră cunoștințe, plăceri sau păreri sau atâta timp cât depuneți mari eforturi pentru a înțelege.

Mie mi se pare că una din cele mai mari piedici în viață este această neîncetată luptă pentru a parveni, a realiza, a dobândi. Noi am fost educați în acest spirit încă din copilărie, ba chiar celelele creierului nostru au creat această nevoie de implinire, de siguranță fizică. Însă siguranța psihologică scapă acestei sfere de acțiune. Noi aspirăm la siguranță în toate relațiile noastre, în purtarea noastră, în faptele noastre dar, așa cum am văzut deja, nu există nimic pe lume care să se poată numi siguranță. A descoperi prin noi înșine că în relațiile noastre nu există nici un fel de siguranță, că nimic nu este permanent în lumea psihologică, ne poate modifica radical modul obișnuit de a trăi. Fără îndoială, este esențial să avem o siguranță

fizică; dar această siguranță este distrusă de nevoia noastră de siguranță psihologică.

Spațiul și tăcerea sunt necesare pentru a trece dincolo de limitările conștiinței. Dar cum poate o minte, care este atât de constant activă în urmărirea propriului interes, să devină liniștită? Mintea poate fi disciplinată, controlată, modelată, însă asemenea torturi nu o pot face liniștită: dimpotrivă, o abrutizează. Simpla urmărire a idealului de a avea o minte calmă este fără valoare, căci cu cât forțăm mai mult mintea cu atât ea devine mai limitată și mai stagnantă. Controlul sub orice formă, sau încercarea de a o reprimă, produce numai stări conflictuale. Disciplinele bazate pe constrângerea minții nu constituie calea cea bună; ele sunt la fel de lipsite de efect ca și o viață indisciplinată.

Viețile noastre sunt disciplinate de presiunile exterioare exercitate de societate sau de familie, de suferințele pe care le-am încercat, de experiența noastră, de modul în care ne conformăm la o ideologie sau la un șablon – toate aceste forme de disciplină sunt ucigătoare. Noi trebuie să ne disciplinăm fără nici o constrângere, fără reprimări, fără vreo formă de frică.

Cum se învață o astfel de disciplină? Nu se pune problema ca mai întâi să ne disciplinăm și apoi să dobândim libertatea: libertatea trebuie găsită de la bun început, nu la sfârșit. A înțelege libertatea înseamnă a ne elibera de conformarea la o anumită disciplină, și acest fapt este disciplina în sine.

Însuși actul de a învăța înseamnă disciplină (în definitiv, rădăcina cuvântului disciplină înseamnă a învăța); însuși actul de a învăța devine claritate. Pentru a înțelege întreaga natură și structură a controlului, a reprimării și a îngăduinței este nevoie

de o mare atenție. Pentru a studia o disciplină, nu este nevoie să ne-o impunem, căci însuși actul învățării produce propria sa disciplină, în care nu există nici un fel de constrângeri.

Pentru a respinge autoritatea (vorbesc de autoritatea psihologică, nu de cea a legii), pentru a nega autoritatea organizațiilor religioase, autoritatea tradițiilor, autoritatea experienței, trebuie să vedem de ce avem tendința de a ne supune. Pentru a studia această înclinație trebuie să ne eliberăm de tot ce înseamnă condamnare, justificare, opinie sau acceptare. Nu putem să acceptăm autoritatea și în același timp să o studiem – acest lucru este cu neputință. Pentru a studia în noi înșine întreaga structură psihologică a autorității, trebuie să ne eliberăm de ea. Acest studiu presupune negarea întregii structuri a autorității, iar când negăm, însăși această negare reprezintă lumina minții care s-a eliberat de autoritate. A nega tot ceea ce a fost considerat valoros în acest domeniu, a nega disciplina impusă, idealismul, supunerea față de conducători etc., înseamnă pur și simplu a le studia, iar această acțiune nu este doar disciplină, ci negația sa, care este un act pozitiv. Negăm astfel tot ceea ce a fost considerat important pentru a produce acea tăcere a minții.

Vedem, așadar, că încercarea de a controla mintea nu o face mai calmă. Dacă mintea e complet absorbită de un anumit subiect, nu înseamnă că ea a atins starea de liniște. Când copilului i se dă o jucărie interesantă, el este atât de absorbit de ea încât devine foarte cuminte, dar de îndată ce i se ia jucăria, el redevine agitat. Avem cu toții jucăriile noastre care ne absorb și gândim că suntem foarte liniștiți; de fapt, ne putem dedica unei activități

științifice, literare sau de altă natură, chiar dacă nu suntem într-o stare de calm total, într-o stare de calm desăvârșit.

Singura formă de tăcere cunoscută de cei mai mulți oameni este starea care se așterne după încetarea oricărui zgomot. Însă liniștea este ceva cu totul deosebit, ca și frumusețea, ca și iubirea. Ea nu este produsul unei minți în repaus. Ea nu este efectul opririi anumitor celule cerebrale care, înțelegând întregul proces al agitației, încearcă să-i pună capăt; atunci celulele însele sunt cele care produc tăcerea. Ea nu este consecința stării de atenție în care observatorul este lucrul observat; în acea stare nu există fricțiune, este adevărat, dar nu există liniște.

Dumneavoastră așteptați ca eu să vă spun ce este această liniște, astfel încât să o puteți compara cu ceea ce aveți în minte, să o interpretați, să o traduceți, să o înmormântați. Ea nu poate fi descrisă. Ceea ce poate fi descris este întotdeauna cunoscutul, și nu ne putem elibera de cunoscut decât murind în fiecare zi pentru el, pentru linguşele sale, pentru rănilor sale, pentru toate imaginile pe care el le-a format, pentru orice experiență trăită; murind în fiecare zi pentru ca celulele creierului să redevină proaspete, tinere, inocente. Însă această inocență, această prospețime, această însușire de gingășie și de tandrețe nu poate produce iubirea: această însușire nu este însușirea frumuseții și a liniștii.

Această liniște, care nu este defel tăcerea ce urmează zgomotului, este numai un mic început, ca și cum s-ar trece printr-o mică peșteră pentru a ajunge la întinderea imensă a oceanului, la o stare nemăsurabilă, atemporală. Dar acest lucru nu poate

fi înțeles pe deplin dacă nu ai priceput întreaga structură a conștiinței, semnificația plăcerii, durerii, disperării și dacă celulele cerebrale nu s-au pus ele însele în stare de repaus. Atunci, poate, veți întâlni acel mister pe care nimeni nu vi-l poate dezvălui și pe care nimic nu îl poate distruge.

O minte vie este o minte tăcută care nu are centru și, în consecință, nici spațiu și nici timp. O astfel de minte este nemărginită; este singurul adevăr, singura realitate.

XV

Experiențele trăite – Satisfacția Dualitatea – Meditația

Orice om dorește să trăiască anumite categorii de experiențe – experiențe mistice, experiențe religioase, experiențe sexuale sau experiențe legate de deținerea unei mari averi, de exercitarea puterii, de manifestarea autorității. Pe măsură ce îmbătrânim cerințele noastre fizice se reduc, în schimb crește dorința de a trăi experiențe mai profunde, mai vaste și mai semnificative, pe care căutăm să le obținem prin tot felul de mijloace: lărgirea conștiinței – care este o întreagă artă – sau intensificarea senzațiilor prin stupefante.

Întrebuintarea drogurilor este un șiretlic care există din vremuri străvechi. Se mesteacă o bucată de frunză sau se experimentează produsul chimic cel mai recent pentru a obține, prin alterarea temporară a structurii celulelor cerebrale, o mai mare sensibilitate și o percepție mai vie, care dau iluzia unei realități.

Nevoia din ce în ce mai răspândită de experiențe de acest gen arată sărăcia interioară a omului. Noi ne închipuim că aceste experiențe ne permit să evadăm din noi înșine, dar ele sunt condiționate de ceea ce suntem. Dacă avem o minte meschină, gelooasă, anxioasă, orice stupefiant am lua, nu vom

vedea decât propriile noastre creații mărunte, propriile noastre proiecții meschine care emană din planul condiționării noastre.

Cei mai mulți oameni aspiră la experiențe durabile, care să le dea deplină satisfacție și care să nu poată fi distruse de gândire. Îndărătul acestei aspirații există o dorință de satisfacție care determină natura experienței. De aceea trebuie să înțelegem nu numai această dorință de satisfacție, ci și senzațiile pe care le furnizează experiența în sine.

Este o plăcere deosebită să încercăm o mare satisfacție. Cu cât experiența este mai durabilă, mai profundă, mai vastă, cu atât este mai plăcută. Această plăcere dictează natura experienței la care aspirăm, și tot ea îi dă măsura. Ori, tot ceea ce se poate măsura se află înăuntrul limitelor gândirii și poate să crezeze iluzii. Putem să avem experiențe minunate și totuși să fim păcăliți. Viziunile pe care le poate avea o persoană sunt determinate de condiționarea sa. Putem să-l vedem pe Christos sau pe Buddha sau pe oricare alt personaj al cultului nostru și, cu cât vom fi mai credincioși, cu atât mai intense vor fi aceste viziuni, aceste proiecții ale dorințelor noastre.

Dacă în căutare de ceva fundamental, cum este adevărul, vedem că măsura sa – pentru noi – este plăcerea noastră, noi proiectăm deja ideea despre cum ar urma să fie această experiență, și ea nu va mai avea valoare.

Ce înțelegem noi prin a trăi o experiență? Există oare ceva nou, ceva original în ceea ce încercăm în cursul unui eveniment?

Răspunsul nostru la o provocare a vieții nu este decât reacția unui pachet de amintiri. Aceste amintiri nu pot răspunde decât în funcție de ceea

ce se află în spatele lor și, cu cât suntem mai abili în interpretarea experienței, cu atât mai complex va fi acest răspuns. Va trebui, prin urmare, să punem în discuție nu numai experiențele altora, ci și pe ale noastre.

Dacă nu recunoaștem o experiență, este pentru că de fapt nu există o experiență. Orice experiență a fost deja trăită, căci altfel n-am putea să o recunoaștem. Noi o recunoaștem ca fiind bună, rea, frumoasă, sfântă etc., în funcție de condiționarea noastră, și de aceea recunoașterea ei trebuie să fie în mod inevitabil veche.

Cu toți dorim să trăim experiența realului, nu-i așa? - dar ca să trăim realul înseamnă să-l cunoaștem și, îndată ce îl recunoaștem, l-am proiectat deja și el nu mai este real pentru că se află în câmpul gândirii și al timpului. Ceea ce poate fi gândit ca fiind real, nu mai este real. Noi nu putem "recunoaște" o experiență nouă: aceasta este cu neputință. Noi recunoaștem numai ce cunoaștem deja, și de aceea, când spunem că am avut o experiență nouă, ea nu este deloc nouă. A continua căutarea unor experiențe prin expansiuni ale conștiinței, așa cum se petrece în cazul stupefianțelor psihedelice, înseamnă a rămâne la nesfârșit în câmpul limitat al conștiinței.

Descoperim acum un adevăr fundamental și anume că mintea care caută, care tânjește după experiențe mai profunde este o minte stupidă și limitată, căci ea trăiește doar din amintiri.

Dacă n-am avea experiențe, ce ni s-ar întâmpla? Noi avem nevoie de provocările lor pentru a fi tot timpul treji. Dacă nu ar exista conflicte înlăuntrul nostru, nici tulburări, nici schimbări, am fi complet adormiți. Prin urmare aceste provocări ne sunt

foarte necesare. Noi gândim că fără ele mințile noastre ar deveni stupide și greoaie și, în consecință, avem nevoie tot timpul de provocări și de experiențe care să ne facă să trăim mai intens și să ne ascută mințile. În realitate, această stare de dependență nu face decât să ne tocească mințile; mai mult, nu ne ține deloc treji.

Mă întreb, așadar, dacă este cu putință să fim treaz în întregime și nu doar în câteva puncte periferice ale ființei mele, ci în întregime treaz, fără provocări sau experiențe. Acest lucru implică o mare sensibilitate, atât fizică cât și psihologică. El presupune că trebuie să mă eliberez de orice năzuință, căci altfel aș provoca experiența de îndată ce aș chema-o. Și pentru a fi liber de năzuințele mele lăuntrice, de dorințele și de satisfacțiile mele, va trebui să mă cercetez pe mine însumi pentru a înțelege întreaga natură a dorinței mele.

Orice exigență interioară provine dintr-o dualitate: "Sunt nefericit, aș vrea să fiu fericit". În chiar această dorință de a fi fericit se află nefericirea, tot așa cum în orice efort pentru bine se află și contrariul său, răul. Orice afirmație cuprinde și opusul ei, și orice efort de a birui întârește obiectivul care trebuie cucerit. Când dorim să trăim experiența adevărului sau a realului, această dorință se naște din insatisfacția noastră față de "ceea ce este", și de aceea creează contrariul ei. În acest contrariu se află "ceea ce a fost".

Prin urmare, trebuie să ne eliberăm de aceste neîncetate cerințe, căci altfel nu vom putea pune capăt dualității. Aceasta presupune să ne cunoaștem pe noi înșine atât de complet încât mintea să nu mai caute, să fie liniștită.

O astfel de minte nu mai cere experiențe, nu mai vrea să fie provocată, nu mai cunoaște provo-

care, nu mai spune "vreau" și nici "sunt trează". Ea este pe deplin "ceea ce este". Numai mintea frustrată, limitată, superficială, numai mintea condiționată caută întotdeauna "mai mult". Este oare cu putință să trăim în această lume fără acest "mai mult", fără aceste nesfârșite comparații? Fără îndoială, dar trebuie să învățăm aceasta prin noi înșine.

A investiga toată această problemă, înseamnă a medita. Acest cuvânt a fost folosit, atât în Orient cât și în Occident, în modul cel mai nefericit. Există diferite școli și diferite sisteme de meditație. Sunt anumite școli care spun: "Observă mișcarea degetului mare de la picior, observă, observă", există alte sisteme care recomandă așezarea într-o anumită poziție, exersarea unei respirații regulate sau practicarea concentrării. Toate aceste lucruri sunt complet mecanice.

O altă metodă vă indică un anumit cuvânt și vă spune că dacă îl veți repeta un timp îndelungat, veți avea o experiență transcendentă extraordinară. Este o absurditate, o formă de auto-hipnotism. Repetând la nesfârșit cuvântul Amin, sau Aum, sau Coca-Cola, veți avea cu siguranță o anumită experiență, fiindcă prin repetarea unui cuvânt mintea devine mai calmă. Este o practică cunoscută în India de mii de ani, numită Mantra-Yoga. Prin repetarea unui cuvânt vă puteți îndupleca mintea să fie blândă și blajină, însă ea va continua să rămână o minte mărunță și meschină. La fel de bine puteți lua o bucată de lemn din grădina și, așezând-o pe șemineu, să-i dăruiți în fiecare zi o floare. După o lună veți începe să o adorați și din acel moment veți comite un sacrilegiu, dacă nu îi veți mai aduce ofrande.

Meditația nu înseamnă a urma un anumit sistem; nu este o constantă repetare sau imitare; nu este concentrare. Una dintre metodele favorite ale profesorilor care predau meditația, este de a-i îndemna pe elevii lor să învețe concentrarea – adică fixarea minții asupra unui gând și înlăturarea celorlalte gânduri. Este lucrul cel mai neplăcut, cel obligat să-l facă. În tot acest timp elevul este locul unde se dă o adevărată bătălie între voința de a se concentra și mintea care hoinărește, nemaivorbind de faptul că el trebuie să urmărească atent fiecare mișcare a minții, oriunde s-ar afla aceasta. Când mintea hoinărește la întâmplare, înseamnă că suntem interesați de cu totul altceva decât de ceea ce facem.

Meditația presupune o minte uimitor de ageră; meditația înseamnă înțelegerea totalității vieții în care a încetat orice formă de fragmentare. Meditația nu înseamnă voința de a controla gândirea. Când gândirea este controlată, ea dă naștere unui conflict în minte, dar atunci când este înțeleasă structura și originea sa – ceea ce am examinat mai înainte – gândirea nu mai intervine. Această înțelegere a structurii gândirii este propria ei disciplină, este meditația.

Meditația constă în a fi conștient de fiecare gând și de fiecare sentiment, în a nu spune niciodată că ceva este drept sau nedrept, ci numai de a observa și a te mișca cu acel fenomen launtric. În această stare de observare începem să înțelegem întreaga mișcare a gândirii și a simțirii. Din chiar această luciditate ia naștere tăcerea.

Linieștea produsă de minte înseamnă stagnare, este un lucru mort, însă tăcerea care se așterne

atunci când mintea a înțeles propria sa origine, propria sa natură, când a înțeles că nici o gândire nu este niciodată liberă ci totdeauna veche, această tăcere este o meditație în care cel ce meditează este complet absent, deoarece mintea s-a golit de tot trecutul.

Dacă ați citit cu atenție această carte timp de o oră, aceasta este meditație. Dar dacă n-ați făcut altceva decât să extrageți niște cuvinte sau să culegeți câteva idei la care să vă gândiți mai târziu, atunci nu este meditație.

Meditația este o stare a minții care privește cu atenție desăvârșită orice lucru în totalitatea sa, și nu doar anumite părți ale acestuia. Nimeni nu vă poate învăța cum să fiți atenți. Dacă vreun sistem încearcă să vă învețe cum să fiți atenți, atunci sunteți atenți la sistem, iar aceasta nu înseamnă atenție.

Meditația este una dintre cele mai mari arte în viață – poate "arta supremă" – și n-o puteți învăța de la nimeni: în asta constă frumusețea ei. Ea nu are tehnică și de aceea nu are autoritate. Când învățați să vă cunoașteți, observați-vă cu atenție, observați cum mergeți, cum mâncați, ce spuneți, observați flecăreala, ura, gelozia, fiți conștienți de tot ceea ce se petrece înăuntrul ființei, fără vreo alegere; toate astea fac parte din meditație.

Astfel meditația poate avea loc atunci când vă aflați în autobuz, sau când vă plimbați în pădurile pline de lumină și de umbră, sau când ascultați atent cântecul păsărilor, sau când priviți la chipul soției.

A înțelege ce este meditația implică iubire: iubirea nu este produsul sistemelor, al obiceiurilor sau al unor metode. Iubirea nu poate fi cultivată de

gândire. Iubirea poate să ia ființă numai în liniștea desăvârșită în care cel ce meditează este complet absent. O minte devine cu adevărat tăcută doar atunci când își înțelege propria sa mișcare ca simțire și gândire și, pentru a o înțelege, ea nu trebuie să condamne nimic din ceea ce observă.

A observa în acest mod este o disciplină suplă, liberă, care n-are nici o legătură cu disciplina conformării.

XVI

Revoluția totală – Mintea religioasă Energia – Pasiunea

Obiectivul pe care ni l-am propus în cuprinsul acestei cărți a fost de a provoca în noi înșine, și prin urmare în viețile noastre, o revoluție totală, care n-are nimic comun cu structura societății. Societatea, așa cum e alcătuită, este ceva îngrozitor, cu nesfârșitele ei războaie, fie că aceste agresiuni sunt ofensive sau defensive.

Avem nevoie de ceva cu totul nou – o mutație, o revoluție totală a ființei. Bătrânul creier nu are putința de a rezolva problema relațiilor umane. Bătrânul creier este asiatic, european, american sau african. Pe scurt, ne întrebăm dacă este cu putință să se provoace o mutație în însăși celulele cerebrale.

Să ne mai întrebăm o dată, acum când am ajuns să ne înțelegem mai bine pe noi înșine, dacă este cu putință ca o ființă omenească, care duce zilnic o viață obișnuită în această lume brutală, violentă, crudă – în această lume care devine din ce în ce mai eficientă, deci din ce în ce mai crudă – dacă îi este cu putință să realizeze o revoluție, nu numai în relațiile sale exterioare, ci și în câmpul gândirii sale, al simțirii sale și al faptelor sale.

În fiecare zi citim despre înfricoșătoarele cruzimi care se petrec în lume ca o consecință a violenței din om. Am putea gândi: "Cum aș putea eu să influențez lumea?" sau: "Nu pot face nimic". Eu cred că putem influența lumea în mod considerabil dacă, în noi înșine, nu suntem violenți, dacă ducem cu adevărat, în fiecare zi, o viață pașnică, o viață lipsită de competiție, de ambiție și de invidie, o viață care nu creează dușmănie. Focurile mici pot deveni incendii.

Noi am adus lumea la starea prezentă de haos datorită faptelor noastre egocentrice, urilor noastre, naționalismelor noastre, prejudecăților noastre, și când spunem că nu putem face nimic cu privire la soarta lumii înseamnă că acceptăm dezordinea din noi ca fiind inevitabilă. Noi am fărâmițat această lume în fragmente și dacă noi înșine suntem fragmentați raporturile noastre cu lumea vor fi pe măsură. Dar dacă atunci când făptuim noi acțiunăm în mod total, relațiile noastre exterioare vor suferi o formidabilă revoluție.

La urma urmei, orice mișcare legitimă, orice acțiune cu adevărat semnificativă, trebuie să înceapă cu fiecare dintre noi. Eu trebuie mai întâi să mă schimb. Eu trebuie să văd mai întâi care este natura și structura relației mele cu lumea. În chiar această "vedere" se află "făptuirea"; abia atunci eu, ca ființă omenească trăind în această lume, produc o nouă însușire, o însușire care, după părerea mea, este calitatea unei minți religioase.

Mintea religioasă este complet diferită de mintea care crede într-o religie. Nu putem fi religioși și în același timp să fim hinduși, musulmani, creștini, budhiști. O minte religioasă nu caută ceva, nu încearcă să experimenteze adevărul. Adevărul nu

este ceva care să poată fi dictat de dorință sau de suferință sau de vreo condiționare, oricare ar fi aceasta. Mintea religioasă este mintea în care nu există frică, deci nici un fel de credință, în care există numai "ceea ce este", ceea ce este în toată realitatea sa. În mintea religioasă există acea liniște pe care am analizat-o deja. Această liniște nu este produsă de gândire, ci este rezultatul lucidității, al meditației în care cel ce meditează este complet absent.

În această liniște există o stare de energie lipsită de orice conflict. Energia este acțiune și mișcare. Orice acțiune este mișcare și orice acțiune este energie. Orice dorință este energie. Orice gândire este energie. Orice trăire este energie. Orice viață este energie. Dacă această energie este lăsată să curgă fără contradicții, fără rezistențe, fără conflicte, atunci ea este nesfârșită și nemărginită. Dacă nu există opoziție, energia n-are limite.

Odată ce am înțeles lucrul acesta, ne întrebăm: de ce oare ființa omenescă pune obstacole în calea energiei, de ce ridică zăgazuri în calea acestei mișcări pe care o numim viață? Oare pentru că energia pură, energia fără limite reprezintă pentru om doar o simplă idee, o simplă formulă lipsită de suport real?

Noi avem nevoie de energie, nu numai pentru a produce o revoluție totală în noi înșine, ci și pentru a investiga, pentru a vedea, pentru a făptui. Câtă vreme vor exista conflicte în relațiile noastre - conflicte între soț și soție, între om și om, între o comunitate și alta, între o țară și alta sau între o ideologie și alta - rezistențele interioare sau formele exterioare de conflict, oricât de subtile ar fi, vor însemna o pierdere de energie.

Câtă vreme există un interval de timp între observator și lucrul observat, se creează o fricțiune care se traduce într-o risipă de energie. Această energie este concentrată în cel mai înalt grad atunci când observatorul "este" lucrul observat, fără nici un interval de timp. Atunci există o energie pură, fără nimic care să încerce să-i canalizeze acțiunea, deoarece atunci "Eu" dispare cu desăvârșire.

Noi avem nevoie de o cantitate enormă de energie pentru a înțelege confuzia în care trăim, iar sentimentul că "eu trebuie să înțeleg" produce vitalitatea necesară descoperirii. Însă explorarea, căutarea, reclamă timp și, așa cum am văzut, condiționarea treptată a minții nu este mijlocul cel mai indicat.

Timpu nu este deloc calea pe care trebuie să apucăm. Fie că suntem tineri, fie că suntem în vârstă, "acum" trebuie să dăm un alt înțeles vieții noastre.

Nici căutarea contrariului a ceea ce suntem nu este calea potrivită, nici disciplinele artificiale impuse de sisteme, de maeștri, de preoți, de filozofi - toate acestea sunt copilării!

Când înțelegem acest lucru, ne întrebăm dacă este cu putință să scăpăm imediat de această apăsătoare condiționare de secole, fără să intrăm într-o altă condiționare. Ne întrebăm dacă este cu putință să fim într-atât de liberi încât mintea să devină cu totul nouă, sensibilă, vie, lucidă, ascuțită, intensă, puternică.

Aceasta este problema noastră. Nu există o altă problemă, fiindcă de îndată ce mintea devine liberă, ea poate să rezolve orice fel de problemă. Aceasta este singura chestiune pe care ar trebui să ne-o punem.

Dar noi refuzăm să ne-o punem. Noi dorim doar să ni se explice, dorim ca altcineva să ne instruiască. Una din caracteristicile cele mai curioase ale psihicului nostru este această dorință de a fi instruit – consecința firească a milor de ani de propagandă. Noi dorim ca modul nostru de a gândi să fie confirmat și întărit de altcineva, în timp ce a întreba înseamnă, de fapt, a ne întreba pe noi înșine.

Ceea ce vă spun este lipsit de valoare. Veți uita cuvintele mele de îndată ce veți închide volumul, sau vă veți aminti și veți repeta anumite fraze, sau veți compara ceea ce ați citit în această carte cu ceea ce este scris în altă parte. Ceea ce este cu adevărat important este să vă înfrunțați propria viață; să vă înfrunțați pe voi înșivă, existența voastră mărunț, superficialitatea voastră, brutalitatea voastră, violența voastră, lăcomia voastră, ambiția voastră, chinul vostru zilnic și suferința voastră fără de sfârșit.

Voi înșivă trebuie să înțelegeți toate aceste lucruri, deoarece numai voi înșivă vă puteți elibera de ele și nimeni altcineva de pe pământ sau din cer.

Văzând ceea ce se petrece în viața voastră de fiecare zi, în activitățile voastre zilnice – când scrieți, când vorbiți, când ieșiți în oraș sau când vă plimbați singuri prin pădure – sunteți oare în stare ca dintr-o singură suflare, dintr-o singură privire, să vă cunoașteți în mod simplu așa cum sunteți în realitate?

Atunci când vă cunoașteți așa cum sunteți de fapt, înțelegeți cu adevărat întreaga structură a faptelor omenești, înțelegeți iluziile, ipocriziile, căutările omului.

Pentru a vă cunoaște, trebuie să fiți extrem de cinstiti cu voi înșivă, cinștiți până în străfundul ființei voastre. Dacă acționați potrivit unor principii, atunci sunteți nesinceri, fiindcă acționați în funcție de ceea ce gândiți că ar trebui să fiți, și nu în funcție de ceea ce sunteți de fapt.

A avea idealuri este ceva brutal. Dacă aveți principii, idealuri, credințe – oricare ar fi natura acestora – nu vă puteți vedea așa cum sunteți. Prin urmare, sunteți în stare să deveniți complet negativi, complet liniștiți, fără nici un gând, fără nici o teamă, și totuși să fiți extrem de pasionați, extrem de vii?

Această stare în care mintea nu mai face nici un fel de eforturi, fiind pe deplin liniștită, este starea religioasă; numai în această stare a minții putem ajunge la acel lucru numit adevăr, sau realitate, sau fericire, sau Dumnezeu, sau frumusețe, sau iubire.

Acel lucru nu poate fi chemat. Vă rog să înțelegeți acest fapt foarte simplu. Acel lucru nu poate fi chemat, nu poate fi căutat; mintea noastră este prea meschină și prea mărunț, emoțiile noastre sunt prea lipsite de vlagă, modul nostru de viață este prea confuz pentru ca acel lucru imens, acel lucru extraordinar să se lase chemat în mica noastră casă, în micul colț al existenței noastre în care s-a intrat cu cizmele murdare și s-a scupat. Nu îl putem chema în acel loc.

Pentru a-l chema trebuie să-l cunoașteți. Dacă spuneți că îl cunoașteți, fiți siguri că nu îl cunoașteți. Dacă spuneți că l-ați găsit, fiți siguri că nu l-ați găsit.

Dacă spuneți că l-ați trăit, fiți siguri că nu l-ați trăit. Astfel de declarații nu sunt decât moduri de a vă exploata prietenii sau dușmanii.

Și totuși, este cu puțință să întâlnim acel lucru, fără să-l chemăm, fără să-l așteptăm, fără să-l căutăm, în așa fel încât el să se producă tot așa cum se întâmplă ca o adiere răcoroasă să intre în cameră atunci când lăsam fereastra deschisă? Nu putem să chemăm adierea, dar putem să lăsam fereastra deschisă, ceea ce nu înseamnă că suntem în stare de așteptare – aceasta n-ar fi decât o altă formă de amăgire. Nu înseamnă că trebuie să ne deschidem pentru a primi – aceasta n-ar fi decât o altă formă de gândire.

V-ați întrebat vreodată de ce lipsește acest lucru ființelor omenești? Ele nasc prunci, au raporturi sexuale, au afecțiune, au însușirea de a se împărtăși în comun din aceleași bunuri în deplină camaraderie, dar le lipsește acel "lucru".

V-ați pus vreodată în mod serios această întrebare – cu prilejul vreunei plimbări pe o stradă murdară, sau în timp ce vă aflați într-un autobuz, sau în timpul unei vacanțe pe malul mării, sau pe când vă plimbați în pădure înconjurat de păsări, de pârâie și de sălbăticiuni – v-ați pus vreodată în mod serios întrebarea de ce omul, care trăiește de milioane și milioane de ani, n-a căpătat acel "lucru" extraordinar, acea floare care nicidecum nu se ofilește?

Cum se face că ființele omenești, care sunt atât de capabile, atât de abile, atât de dibace, atât de competitive, care au o tehnologie atât de minunată, care merg în cer, sub pământ și în adâncul mării și care inventează mașini electronice extraordinare – cum se face că n-au căpătat singurul lucru care are importanță? Dacă vreodată v-ați pus cu seriozitate această problemă, cum se face că aveți inima uscată și goală?

Ce ați răspunde dacă v-ați pune o astfel de întrebare? Care ar fi răspunsul vostru direct, fără nici un echivoc sau șiretlic? Răspunsul va fi determinat de intensitatea cu care ați formulat întrebarea și de urgența pe care o aveți. Înșă oamenii nu sunt profund interesați și nici în stare de urgență, și de aceea nu au energie, căci energia înseamnă pasiune. Și nu vor putea găsi adevărul fără pasiune, fără acea pasiune mistuitoare, fără acea pasiune în care nu există nici o dorință ascunsă.

Pentru cei mai mulți oameni pasiunea este un lucru înfricoșător, fiindcă odată dobândită nu știu încotro îi va purta. Sau poate că frica este motivul pentru care oamenii nu au căpătat acea energie, acea pasiune atât de necesară pentru a descoperi, prin ei înșiși, de ce le lipsește această însușire de a iubi, pentru a afla de ce nu există această flacără în inima lor.

Dacă și-ar fi cercetat atent inima și mintea ar fi știut de ce nu au căpătat-o. Atunci când vor fi cu adevărat mistuiți de dorința de a afla de ce nu o au, vor afla că de fapt ea este acolo. Numai prin negare completă, care este cea mai înaltă formă de pasiune, se va putea naște acel lucru minunat care este iubirea.

Ca și umilința, iubirea nu poate fi cultivată. Umlința se naște numai atunci când sfârșește vanitatea; altfel nu veți ști niciodată ce înseamnă să fiți cu adevărat umil. Un om care știe ce este umilința este un om vanitos. Tot așa, dacă vă dăruieți cu mintea și cu inima, cu ochii și cu nervii, cu întreaga ființă descoperirii procesului vieții, dacă sunteți mistuiți de dorința de a vedea "ceea ce este" cu adevărat, și de a trece dincolo, și dacă negați complet, total, viața pe care o duceți acum,

în chiar această negare a urâtului, a cruzimii, se naște "cealaltă viață".

Un om care crede că este liniștit, care crede că iubește, nu știe cu adevărat ce este iubirea, nu știe cu adevărat ce este tăcerea.

Postfață

Autorul prezentului volum nu mai este de mult un necunoscut pentru publicul român. Lucrările apărute în ultima vreme¹ reflectă interesul crescut pentru opera acestui remarcabil gânditor pe care mulți critici l-au considerat un adevărat Socrate al timpurilor moderne. Dacă la prima vedere formula ar putea suscita anumite rețineri, lectura cărților sale ne descoperă o conștiință trează ce ne propune în termeni maiutici analiza lucidă a problemelor fundamentale cu care se confruntă ființa umană a acestui veac.

Opera lui Krishnamurti, însumând peste 40 de volume, a fost tradusă în 47 de limbi. Dintre lucrările sale menționăm pe cele mai importante:

- Prima și ultima libertate* (1954)
- Revoluția tăcerii* (1972)
- Eliberarea de cunoscut*
- Trezirea inteligenței* (1975)
- Tradiție și revoluție* (1978)
- Viitorul omenirii*
- Comentarii asupra vieții*, (3 vol.)
- Mintea care nu măsoară*
- Jurnalul lui Krishnamurti*

¹ *Viața eliberată* (antologie de lucrări din perioada interbelică), trad. rom. Ștefania și Silviu Rusu, Edit. Herald, București, 1994; *Comentarii asupra vieții* (vol. I, II și III), trad. rom. Remus Silviu și Radu Duma, Edit. Herald, București, 1996-1998; *Sfârșitul timpului*, trad. rom. Ioan Raica, Edit. Herald, 2000; *Prima și ultima libertate*, trad. rom. I. Argintescu, Edit. Litera, București.

Zborul vulturului
Dincolo de violență
Educația și semnificația vieții
Sfârșitul timpului

Krishnamurti a rămas în afara oricărui curent de gândire, în afara oricărui sistem filozofic academic, în afara oricărei mistici tradiționale. El se adresează oamenilor obișnuți. Vorbele lui sunt limpezi, dar el ne invită în permanență să trecem dincolo de cuvinte și să înțelegem realitatea pe care acestea o desemnează. Krishnamurti nu are nevoie de interpreți; pentru a-i pătrunde mesajul nu sunt necesare cunoștințe filozofice, științifice sau religioase, este nevoie doar de abandonarea tuturor prejudecăților care ne înlănțuie.

Krishnamurti atrage atenția asupra faptului că ființa umană este fragmentată psihologic, că este sfâșiată de tendințe de natură diferită. El susține că omul, pentru a putea înțelege raporturile sale cu lumea obiectivă și cu lumea de simboluri pe care el însuși a creat-o, trebuie să se înțeleagă mai întâi pe sine însuși. Această cunoaștere de sine implică nu doar luciditatea totală cu privire la reacțiile ce au loc la nivelul ființei ca urmare a influențelor pe care le exercită mediul, ci și examinarea modului specific în care funcționează gândirea.

După Krishnamurti cauza majoră a tuturor suferințelor rezidă în dezordinea și în confuzia instaurate în conștiință, în faptul că suntem complet ignoranți cu privire la natura procesului gândirii. Soluția la această criză este înțelegerea condițiilor care ne împiedică să fim liberi, este atenția îndreptată permanent către tot ceea ce este legat de procesul gândirii; dar această atitudine nu este una de intervenție, de critică, de alegere de respingere, ci este o "pasivitate creatoare". Această

"meditație" face ca mintea să devină complet liniștită. Și, spune Krishnamurti, când mintea este tăcută are loc întâlnirea cu "ceea ce este", se petrece ceva miraculos, ceva ce nu poate fi redat în cuvinte: "energia adâncului descoperă un câmp adecvat și se exprimă în mod liber".

Citind opera lui Krishnamurti nu se pune problema de a-l înțelege învățătura ci de a ne înțelege pe noi înșine. Învățătura lui nu este o culegere de abstracții goale și uscate, ci o *soluție reală* la problemele atât de complexe cu care se confruntă omul contemporan. Ea provoacă o adevărată revoluție interioară, care mătură toate valorile trecutului – oricare ar fi natura acestora – și invită ființa umană la o autentică trăire a Vieții.

Krishnamurti și mesajul său¹

În ciuda faptului că esențialul gândirii lui Krishnamurti este, ca formă, de o certă precizie, totuși ceea ce ținește se află dincolo de gândire, esențialmente dincolo de conceptele noastre. Prin urmare, este vorba de un domeniu care scapă posibilităților de expresie ce ne sunt familiare.

Dar cine este Krishnamurti? Iată un foarte scurt rezumat al vieții sale. S-a născut la 11 mai 1895, la Madanapalle, în sudul Indiei. A fost descoperit de teozoful C.W. Leadbeater pe când se juca, împreună cu fratele său Nitya, lângă râul Adyar. Cei care l-au "descoperit" spun că au fost izbiți de o anume iradiere pe care o degaja persoana lui, o anumită exteriorizare a potențialului psihic. De atunci teozofii l-au luat sub oblăduirea lor, considerând că tânărul va deveni instrumentul exprimării unui mesaj de o deosebită importanță, că el va îndeplini rolul unui iluminat sau mesia, ori că va fi fondatorul unei noi religii. În anul 1909 s-a constituit "Ordinul Stelei Orientului", destinat să adune laolaltă oameni de pretutindeni, fără deosebire de rasă sau clasă socială, în așteptarea venirii unui nou instructor spiritual.

În 1925, Nityananda, fratele mai mic al lui Krishnamurti, se îmbolnăvește grav. Moartea lui Nitya, survenită în 1925, a însemnat pentru Krishnamurti o profundă durere – punct de plecare pentru o întreagă serie de frământări de o asemenea intensitate încât el a traversat o gravă criză psihologică, în cursul căreia a început să se îndo-

iască serios de toate valorile "spirituale" cu care îl înzestraseră prietenii săi teozofi. A trecut astfel prin clipe nu de disperare, ci mai degrabă de non-speranță, căci a redus la zero toate valorile, toate simbolurile, toate învățăturile primite. A străbătut acea fază în cursul căreia a avut loc o dezgolare psihologică, o anume eliberare față de tot ceea ce învățase, rămânând într-o stare de non-speranță. Nu mai aștepta nimic. Și tocmai în această situație de gol interior, în această stare de moarte – dacă putem spune astfel – față de elementele structurale ale trecutului său psihologic, în această stare de ne-așteptare, de ne-speranță, a erupt în el acea binecuvântare care se realizează numai într-o stare de autentică liniște. S-a petrecut ceea ce el numește "erupția explozivă a iubirii". Această experiență a determinat în el o înnoire spirituală, o adevărată revoluție, o profundă mutație.

Din acel moment Krishnamurti a declarat că nu va mai fonda o nouă mișcare religioasă sau un nou sistem filozofic, considerând că și așa există prea multe, că nu va încerca să creeze un nou sistem de idei, care ar sfârși prin a înrobi și condiționa mintea oamenilor. În urma acestei revoluții lăuntrice Krishnamurti a dizolvat "Ordinul Stelei", ce fusese fondat special pentru el și, începând din 1928-29, a luat o orientare complet independentă de orice fel de organizație.

După o perioadă dificilă, marcată de nenumărate confruntări, Krishnamurti îi întâlnește în 1946 pe Aldous Huxley și pe Charles Morgan, împreună cu care va fonda o școală la Ojai, California; de altfel Huxley i-a prefăcut lucrarea *Prima și ultima libertate*. Din acel moment, mesajul său a devenit mai cuprinzător și s-a răspândit în întreaga lume, până când – lucru extraordinar – în anul 1974 a

¹ Conferință susținută de Robert Linssen, renumit orientalist, despre viața și opera lui Krishnamurti.
152

avut loc incidența mesajului său cu o anumită elită intelectuală.

De atunci s-au întâlnit de două ori pe an, o dată în Anglia și o dată în California, savanții cei mai iluștri ai lumii contemporane, primii fizicieni ai lumii: Kapra, care a condus multă vreme centrul de studii nucleare de la Geneva, D. Bohm, profesor de fizică la Universitatea din Londra, cei mai mari specialiști în neuropsihiatria și anatomia creierului, pe scurt, vreo cincizeci de savanți, toți niște enciclopedii vii. Și nu este oare un suprem paradox? Ei îl întâlnesc pe Krishnamurti, cel care denunță pericolul condiționării prin cultivarea creierului.

Cert este că aceste întâlniri s-au succedat și au dat rezultate de cel mai mare interes, atât din partea unor psihanalisti eminenti, ca Steinberg și alții, cât și din partea unor fizicieni ca Bohm. Putem spune că în prezent Bohm, împreună cu Costa de Beauregard, Kapra și alții, sunt marile figuri de avangardă ale fizicii: Bohm este fondatorul „mecanicii subcuantice de tranziție virtuală”, proces ce a fost luat în considerare de toți marii biologi care studiază problema mutațiilor biologice și mutațiile care au loc la nivelul celulelor mari organice.

Acesta este, pe scurt, rezumatul istoriei lui Krishnamurti care, independent de mesajul pe care îl aduce, este fondatorul unei serii de școli în India, America și Anglia. El scris o lucrare intitulată *Despre educație*¹ și, în aceste școli noi, încearcă să orienteze elevii spre împlinirea facultăților lor creatoare, încearcă să facă din ei niște creatori și nu niște imitatori; să trezească în ei facultatea atenției și observării extrem de clare. Pentru realizarea acestui obiectiv, nu numai metoda folosită

este importantă ci și calitatea educatorilor. Am urmărit îndeaproape aceste școli, căci le-am vizitat ani de-a rândul; s-au dezvoltat mult, după o perioadă inițială foarte dificilă, ca orice lucru în faza de încercare, însă acum s-au dezvoltat în mai multe locuri din India – Rishi Valley, Rajghat, Madras, Bangalore, din America – Ojai, California și din Anglia – Brockwood Park.

Ceea ce mă emoționează profund la Krishnamurti – al cărui discipol nu sunt, pentru că el nu acceptă discipoli – este marea lui prietenie. Din 1928 îl urmăresc cu interes, și vorbesc despre el pe răspunderea mea; Krishnamurti nu are nici un interpret și insist subliniind că ceea ce voi spune nu mă angajează decât pe mine. Pe cei interesați de ideile cuprinse în vorbele mele îi sfătuiesc să studieze textele originale ale lui Krishnamurti.

Este impresionant să constatăți că la Krishnamurti nu există nici o fisură între om și operă. El este de o dezinteresare materială și psihologică totală. În ceea ce privește dezinteresarea materială, am avut dovezi absolut evidente în diferite circumstanțe. În același timp, el manifestă o dezinteresare psihologică totală: Krishnamurti nu vorbește pentru plăcerea auditorilor săi. El enunță imperturbabil un anumit sens al valorilor, care nu este doar diferit, ci uneori total opus celui convențional, căci el denunță caracterul conflictual al egoismului omenesc, tensiunile conflictuale dintre diferitele fragmente ale constituției noastre psihologice.

Discursul său se referă la toate obstacolele care se opun deplinei cunoașteri de sine. Și, inevitabil, o expunere de obstacole îmbracă un caracter negativ care, adesea, descurajează pe cititor sau ascultător. Căci există două căi de prezentare a învățăturii. O cale „pozitivă” și una „negativă”. Pe

¹ În curs de apariție la Editura Herald.

prima o numim pozitivă, deoarece dă rezultate: la ora X vă veți fixa mintea asupra simbolului Y, veți repeta fraza cutare, veți respira într-un anumit fel etc., etc. În mod inevitabil, dacă intrați în acest proces de imitare, veți avea anumite "experiențe". Însă Krishnamurti declară: "Aceste experiențe sunt adevărate, însă voi sunteți cei care ați construit mijloacele care au condiționat rezultatul. Orice experiență care se inspiră dintr-un model, dintr-o tehnică oarecare, duce inevitabil, poartă chiar în rezultatul ei pecetea premiselor sale."

Altfel spus, în căile pozitive aveți experiențe, dar acestea sunt efectul auto-hipnozei, a ceea ce se numește "starea proiectată", rezultatul manevrărilor mentale personale; și, în funcție de feroarea dumneavoastră, veți sfârși prin a fi martorii propriei creații. Încă de pe vremea Cha'n-ului și taoismului, încă de pe vremea marilor Maeștri ai trezirii, cei interesați erau puși să facă distincție între propriile producții mentale, între propriile interpretări cu privire la realitatea supremă și Realitatea Supremă însăși. În calea negativă nu se oferă nici un model de imitat, nici o disciplină de urmat, nu se dă decât sfatul pe care îl dădea și Buddha: de a avea o vigilență și o atenție ascuțită în fiecare clipă.

Krishnamurti nu postulează nimic "a priori", el ne ia așa cum suntem, adică niște ființe condiționate limitate, și ne ajută să descoperim prin noi înșine condiționările care ne împovărează. Dintre aceste condiționări, cea mai importantă și cea mai constantă este cea a memoriei. Aceasta este motivul pentru care Krishnamurti a scris lucrarea intitulată *Eliberarea de cunoscut*. Și totuși, în mod fatal, atunci când denunțăm diferitele condiționări ne mărginim să enunțăm lucruri negative. Dar

atunci când am depășit realmente nivelul verbal și când, prin exercitarea unei vigilențe de fiecare clipă, ne-am dezgolit printr-o perfectă claritate procesul gândirii, când știm cum gândim și ce este gândirea, în acel moment avem posibilitatea realizării unei autentice liniști interioare. Când liniștea aceasta se realizează, elementul suprem pozitiv tășnește în noi în mod instantaneu. Această erupție explozivă a iubirii este o binecuvântare în care se revelează înălțimile iubirii. Ea reprezintă totodată și culmea inteligenței.

Toată opera lui Krishnamurti este un apel constant la realizarea unei depline cunoașteri de sine. "Cunoaște-te pe tine însuși" - toată lumea repetă aceste cuvinte de mii de ani; însă foarte puțini înțeleg implicațiile enorme ale acestei expresii. Pentru cei mai mulți, aceasta înseamnă că în seara unei zile active revedem împrejurările prin care am trecut, facem un examen de conștiință formulând judecăți de valoare în conformitate cu anumite criterii prestabilite. Fără îndoială, este deja mult mai bine decât să nu faci nimic. Dar cunoașterea de sine, în sensul pe care i-l dă Krishnamurti, nu are nimic comun cu aceste lucruri, căci instrumentul cunoașterii de sine, instrumentul de lucru pe care l-ați folosit, este evident gândirea. Înainte de a începe să lucrăm cu un instrument, noi îl cercetăm cu atenție pentru a vedea modul în care îl vom folosi, pentru a înțelege care îi este funcția. Fără această examinare prealabilă, noi folosim anapoda gândirea, căci ea este un instrument cu o funcție psihologică, care se înscrie într-o ierarhie infinit mai vastă.

Atât partizanii lui Freud cât și adepții lui Jung sunt de acord în a defini psihologia ca o știință a comportamentului. Iar învățătura lui Krishnamurti

este o știință a comportamentului. Dar ea nu se mărginește să enunțe, ci cercetează foarte clar și profundele mobiluri ce conduc la aceste comportamente. Prin urmare, pentru a cunoaște care sunt mobilurile ce ne dirijează comportamentul este indispensabil să putem răspunde la următoarele întrebări esențiale:

1. Ce gândim? 2. Cum gândim? Care este procesul operațional al gândirii? 3. De ce gândim? De unde vine și unde se duce gândul? Și întrebarea fundamentală: 4. Cine gândește? Aici Krishnamurti răstoarnă toate valorile: el spune că nu există o entitate "gânditor" mereu aceeași, nu există decât o succesiune extrem de rapidă și dezordonată de gânduri. Iar ca psiholog practic Krishnamurti ne sugerează să facem ordine în dezordinea dinlăuntrul nostru.

1. Ce gândim? La această întrebare psihologia modernă ne prezintă conținutul foarte vast al vieții noastre interioare, divizat între un conștient periferic, obișnuit să trateze problemele cotidiene, și un vast inconștient, în profunzime. Însă Krishnamurti enunță niște noțiuni extrem de precise, care actualmente sunt confirmate de medile universitare: nu există gândire, spune el, fără un cuvânt sau mai multe cuvinte, conștiente sau nu. Nu există gândire fără o imagine clară sau vagă, conștientă sau nu. Și aceste cuvinte și imagini noi le-am înregistrat anterior în creierul nostru; ele nu sunt, așadar, decât memorie. Acest lucru joacă un rol absolut fundamental în învățătura lui Krishnamurti. Prin urmare, la întrebarea ce este gândirea Krishnamurti răspunde: gândirea nu este decât memorie.

2. Cum gândim? Ei bine, aici vedem că gândurile se prezintă în mintea noastră într-o dezordine

absolut îngrozitoare. Noi avem impresia că ne putem alege gândurile, și asta se întâmplă într-adevăr, în câteva momente ale zilei, când discutăm cu cineva sau în alte situații. În rest, există o mulțime de alte gânduri care se ivesc în mintea noastră fără să le fi invitat în mod conștient. Prin urmare, procesul gândirii nu este deloc un proces liber. Cum spunea un psihanalist francez, noi suntem mai degrabă "gândiți" decât gândim. Noi credem că alegem, dar de fapt suntem aleși.

3. De ce gândim? Care este mobilul profund ce conduce gândirea noastră? Aici Krishnamurti arată că gândurile sosesec continuu, de-abia apare un gând în conștientul nostru, că altul se ivește, nici acesta n-apucă să-și termine cursa că vine un altul... Există o serie întreagă de gânduri, un fel de vacarm mental continuu. Și care este cauza acestei neîncetate defilări de gânduri? Care sunt energiile care întretin agitația mentală? Studiind atent gândirea lui Krishnamurti, găsim și aici răspunsuri extrem de precise. Pe scurt, iată câteva aspecte care ne-au determinat să aplicăm învățătura lui Krishnamurti, în mod destul de neadekvat, eticheta de "psihologie". Neadekvat, deoarece pe drept cuvânt nici o etichetă nu îi este aplicabilă.

Putem spune că învățătura lui Krishnamurti este profund religioasă – în sensul etimologic al acestui termen, acela de a stabili o legătură, *religare* = a lega din nou. Ce anume să lege? Să lege pe fiecare din noi, ființă gânditoare condiționată, născută cu câțiva ani în urmă și murind peste alți câțiva ani, de această realitate fundamentală pe care el o numește "necunoscutul", "supremul". Care este în mod evident o realitate divină. Însă el evită să folosească acest termen, căci cuvântul "Dumnezeu" a fost atât de ridiculizat, atât de călcat

în picioare și atât de minimalizat încât ne este frică să-l folosim.

Învățătura lui Krishnamurti este profund religioasă: ea ne permite, prin deplina cunoaștere de sine, adică prin luarea la cunoștință a condițiilor care ne stăpânesc, să ne eliberăm de ele, să ne eliberăm de toate tensiunile conflictuale, de tot vacarmul nostru interior, pentru a realiza o anumită liniște, o liniște care nu este produsul voinței, o liniște care nu este rezultatul unei discipline personale, ci este o liniște rezultată dintr-o profundă înțelegere. Când s-a produs această liniște, se produce instantaneu binecuvântarea. Și această binecuvântare este realmente o experiență religioasă, care pentru Krishnamurti îmbracă un caracter de prioritate fundamentală.

Într-o culegere de confesiuni, intitulată *Note-book*, el ne arată cum se realizează în el, în mod conștient, această conștiință autentică și cum disponibilitatea pe care o manifestă față de această binecuvântare îl situează la un nivel atât de fundamental, atât de intens, încât devine esențialmente prioritar. Și prin contrast cu această esență de "pură lumină fără umbre", prin contrast cu această unitate fundamentală, lumea pe care o cunoaștem intervine cu titlu secundar și derivat. Lucru curios din partea lui Krishnamurti, căci el a folosit foarte rar un astfel de limbaj.

Este vorba, așadar, de o religie naturală, în cursul căreia fiecare dintre noi poate ajunge, prin exersarea atenției, să devină conștient de acest adevăr, de această realitate fundamentală pe care o purtăm în noi. Cum spuneau anticii: "porți o imagine în sanctuarul inimii."

Și acum, care este concepția lui Krishnamurti despre iubire? A spune că Krishnamurti are o învă-

țătură uscată, că este dur, necruțător înseamnă a nu-l cunoaște absolut deloc. Am cunoscut mulți cercetători profunzi ai adevărului – atât în Orient cât și în alte părți ale lumii – dar arareori am văzut o ființă mai plină de afecțiune. Este un prieten absolut extraordinar. Krishnamurti nu a negat niciodată potențialul deosebit de revelator al iubirii omenesci. El a spus doar atât: "Nu uicideți iubirea". Există însă în iubire două lucruri – flacăra și fumul. Într-o iubire omenescă condiționată există întotdeauna o flacăra îndărătul unei perdele groase de fum. Există flacăra extraordinară care este iubirea incoruptibilă. Însă noi acoperim această flacăra cu fumul posesiunii, cu fumul intereselor, al calculului reci, al geloziei, al senzualismului exacerb, al caracterului obsesiv al sexualității. Pe scurt, fumul pe care-l cunoaștem cu toți atât de bine. Dar prin exercițiul vigilenței, conștienți fiind de grosimea ecranului pe care l-am ridicat noi înșine în jurul flăcării, există posibilitatea de a ne desprinde de aceste tensiuni conflictuale, de a ajunge la gratuitatea iubirii, la lipsa de posesivitate a iubirii.

Atunci dăm realmente peste acea calitate a iubirii de o atât de mare frumusețe și profunzime, și care este în același timp inteligentă. Krishnamurti ne-a spus să ridicăm gândirea pe culmea iubirii. O inimă fără iubire este asemenea unui fluviu sec. Și trebuie să spunem că Krishnamurti nu este deloc o ființă uscată, fără viață.

El a spus că starea naturală a ființei care se cunoaște pe deplin – starea de iubire – este asemenea florii care își dăruiește parfumul atât celui care o veneratează cât și celui care o strivește sub călcâi. Este o opțiune demnă de subliniat și care oferă posibilități pentru o meditație extrem de fecundă.

Ajungem acum la un aspect mult mai profund și mult mai precis care completează noțiunea de "psihologie" a lui Krishnamurti. El repetă adesea: "Noi suntem doar niște pachete de amintiri, nu suntem decât condiționare – la nivel fizic, biologic și psihologic". Ce înseamnă asta? O ilustrare prodigioasă, o confirmare absolută a acestui fapt o avem în ceea ce realizează progresul actual al fizicii și biologiei. De la celula nespecializată la creierul cu miliarde de neuroni sau la structura ochiului, este o evoluție uriașă. Și desigur nu ne vom imagina că celulele au parcurs tot acest drum la întâmplare. Nu. Aceste celule au fost dirijate de-a lungul câmpurilor de forță ale unor trenuri de unde, după o programare de o minuziozitate extraordinară, urmând ceea ce se numește "informația codului genetic". Și deși toată lumea este de acord cu aceste lucruri, se trece foarte ușor peste ele, fiindcă nu suntem conștienți de implicațiile lor imense. Pe acest suport material al unei celule primordiale există circa un milion de miliarde de informații, de memorii, de amintiri genetice. Și unde se află ele? Încercați să le căutați cu microscopul electronic – nu le veți găsi. Ele sunt totuși informații extrem de precise, existând sub forma unor unde staționare. De unde vin ele? Această memorie vine din acumulara a patru miliarde de ani. Memoria despre care vorbește Krishnamurti atunci când spune că nu suntem decât memorie, este un proces născut structural acum patru miliarde de ani începând de la moleculele organice. Acum știm cum se recunosc moleculele de la distanță, ele își trimit mesaje. Acestea sunt lapte elementare, de bază, date biologic destul de bine cunoscute.

Prin urmare, omul este sub aspect fizic încarnarea unor memorii, a unui proces "neguentropic"

ce datează de patru miliarde de ani. Și nimic nu a fost uitat. NIMICI Totul a fost înregistrat. Acesta este un fapt riguros științific. Intrucât noi suntem rezultatul acestui proces început acum patru miliarde de ani, este normal ca acest proces să continue în noi, este normal să încercăm să creștem, să posedăm, căci întreaga istorie a universului este aceasta: a crește. Este istoria unei asocieri continue și este un fapt extrem de important, fiindcă el ne arată în ce măsură inconștientul nostru poartă de la naștere amprenta unui dinamism ce există de miliarde de ani: a dori să continui, a vrea să posezi, a dori să dureze la nesfârșit.

Aici este esențialul gândirii lui Krishnamurti: influența acestei memorii. Ea își află actualmente delimitarea datorită științei și progreselor ei și acesta este obiectul schimburilor de vederi cu diferiții savanți ai lumii. Există, prin urmare, un ansamblu de elemente extrem de importante din punct de vedere biologic. Fără această memorie care operează în noi, nu am putea digera nici o coajă de pâine, deoarece tot procesul digestiei – de exemplu – este dirijat în virtutea acestei memorii. La nivel psihologic noi suntem tot memorie, iar dificultatea problemei se află tocmai aici.

Din fericire noi nu suntem limitați de aceste date structurale fiziologice și psihologice, ci există o realitate fundamentală și unică dincolo de toate acestea sau mai degrabă înăuntrul lor, o realitate fundamentală care este fața universului – cum spun gnosticii de la Princeton, și cum o recunosc acum și cea mai mare parte a fizicienilor, inclusiv deținătorii premiilor Nobel.

Ideea că esența universului, dedesubt și independent de multitudine enormă a aspectelor de

suprafață, are o unitate de adâncime și este o conștiință cosmică. Asta ne-o spun deținători ai premiului Nobel pentru fizică: "Destinul îl va conduce pe om la posibilitatea de a se face disponibil față de bogățiile acestui ocean, a cărui hartă nu a fost desenată de nici un navigator. Este oceanul acauzalului, oceanul atemporalului, oceanul necondiționalului." Asta o spun doi fizicieni recent premiați.

Ei bine, încă din 1929 Krishnamurti a spus: "Marea aventură umană este aceea a accesului către o realitate care este un vast ocean a cărui hartă nu a trasat-o nimeni ("o realitate fără drumuri")."

Este evident, pentru cei preocupați de informația științifică, că există extraordinare asemănări între gândirea lui Krishnamurti și concluziile unor fizicieni; am spus unor fizicieni, fiindcă desigur sunt și alții care nu sunt de acord. Înșă acestea ne lasă complet indiferenți. Din moment ce deținători ai premiului Nobel cum sunt prof. Herly sau savanți de talia unui Costa de Beauregard și alții ne expun rezultatele explorărilor lor de laborator – și ei nu sunt niște mistici, nici metafizicieni, avem deplină încredere că gândirea lui Krishnamurti este autentică, confirmată de cercetările științifice.

Ca să conchidem, eu cred că învățătura lui Krishnamurti, contrar afirmațiilor unora, nu este deloc negativă. Ea poate avea o aparență negativă, deoarece denunță obstacolele, diferitele condiționări care paralizază o anumită viziune lăuntrică a lucrurilor și a noastră înșine. Dar ea ne permite accesul la o formă de inteligență perfect valabilă care nu are nimic de a face cu o fabricație mentală, și este foarte important să mai subliniem ceva: când Krishnamurti denunță caracterul limitat și

condiționat al memoriei, al gândirii, să nu credeți absolut deloc că acest lucru ar putea duce la eliminarea totală a gândirii sau a memoriei. Ar fi complet absurd. Nu poți trăi fără memorie, spune Krishnamurti: însă având această memorie practică atât de necesară, este cu totul altceva să fii liber, fără influența și rănile pe care această memorie le impune conștiinței noastre. Altfel spus, amintirile, memoria nu sunt decât trecut și trebuie să ne eliberăm de constrângerea acestei memorii a trecutului, astfel ca plenitudinea conștiinței existente în prezent să nu fie acoperită de umbra acestei identificări cu memoria noastră.

Această constelație enormă de memorie care formează conștiința și inconștiința nu este decât omul vechi. Până și în cele mai vechi scrieri se spune că trebuie să ne debarasăm de acest "om vechi". Este, într-adevăr, o referire la această memorie și la necesitatea de a ne elibera de influența pe care o exercită memoria trecutului asupra vigilenței din prezent. Krishnamurti spune că memoria și gândirea sunt facultăți naturale, cu totul indispensabile atunci când e vorba de necesitățile fizice; dacă trimitem oameni pe lună sau construim un creier electronic, dacă facem un cal-cul în fizica nucleară, gândirea este un instrument ideal. Să nu uităm însă că pentru fiecare ocupație este necesar instrumentul adecvat. Pentru nevoi practice, un lucrător face un șant cu un târnăcop mare, însă un specialist în ceasornicărie fină va folosi, pentru meseria sa foarte delicată, unelte extrem de sensibile. Ei bine gândirea, dacă este instrumentul adecvat pentru domeniul tehnic, se dovedește a fi un târnăcop în mâinile unui ceasornicar din momentul în care ne dedicăm investigații zonelor mai adânci ale ființei noastre.

În concluzie găsim aici un instrument extrem de folositor, un factor de armonie, fiindcă ea este capabilă să ne elibereze de tensiunile existente între fragmentele în care s-a dezbinat viața noastră psihologică, găsim un factor de ordine; căci în sfârșit descoperim cu adevărat, nu cerebral, că odată demascate energiile responsabile de condiționarea operațiilor minții noastre, noi avem capacitatea de a realiza o anumită liniște interioară, o anumită ordine. Și această ordine ne permite să luăm contact direct cu energiile naturale, care sunt energiile cele mai prețioase ale universului – deoarece atingem esența supremă a ființelor și a lucrurilor, acea "esență comună", cum o numea Krishnamurti, încă din 1930, "în care lucrurile și ființele se mișcă și se contopesc".

În definitiv în asta constă împlinirea omului, căci grație acestei ordini noi nu mai suntem posedați de facultățile noastre, ci le posedăm. Câtă vreme nu avem deplina conștiință a mobilurilor profunde ce conduc gândirea noastră, suntem posedați de inevitabilele dorințe, de inevitabilele materializări ale activității mentale. Și finalmente, în această ordine, deopotrivă din punctul de vedere al iubirii cât și al inteligenței, este inevitabil ca în viața de zi cu zi comportarea noastră să nu materializeze în acțiune această bogăție interioară. Aceasta va duce firește la îmbogățirea capacității noastre de a stabili relații cu ceilalți.

Vă doresc, așadar, ca fiecare să realizezi launtric bucuria de a trăi, întrucât aceasta este speranța lui Krishnamurti, care ne sugerează să ducem o viață simplă, o viață Naturală – cu N mare – o viață care ascultă de natura supremă a lucrurilor. Atunci vom îmbogăți atât inima noastră cât și inima celorlalți.

Întrebare: Eu am învățat multe din cartea dvs. *Psihologia erei noi*, pe care o citesc zilnic, ca și din cuvântările lui Krishnamurti. Însă nu reușesc să transmit nimănui ceea ce am înțeles, nici soției mele, nici copiilor, nimănui! Și te doare inima să ai această forță în tine, iar în jurul tău să fie numai oameni orbi. Ai vrea să-i îndrumi, dar este într-adevăr imposibil.

Linssen: Dacă înțeleg bine întrebarea pe care mi-ai pus-o, în ea sunt două lucruri. Este posibil ca o ființă omenească să ajungă în mod neașteptat la starea cea mai autentică, în care launtricul se revelează? Dar să fim foarte atenți: ceea ce căutăm, ceea ce este pregătit cu mintea creează acele stări numite "auto-proiectate", care sunt rezultatul proiectiei propriilor noastre eforturi. În timp ce starea reală nu este ceva ce poate fi proiectat. Este un fel de viziune instantanee ce vine din adâncul nostru. Noi putem avea astfel de momente binecuvântate în timp ce contemplăm un apus de soare sau într-o situație mai prozaică, poate pe trotuar, așteptând un tramvai. Ceea ce este important este să realizăm o atitudine interioară de ne-așteptare, o atitudine interioară liberă de orice tensiune. De altfel, orice așteptare este o tensiune.

Dumneavoastră sunteți sigur atunci când primiți acea binecuvântare, acea "vizită" din partea Esenței Ultime? În acel moment există tentația de a vrea să reconstruiți experiența. Evitați acest lucru. Este o tentativă a eului care intră în posesia amintirii unui moment foarte frumos și care devine o simplă senzație – și eul caută senzații. Experiența autentică este un proces de experimentare; în experiența autentică nu mai există conștiința unui experimentator care este prezent "obiectiv" și care spune: percep asta și asta.

În ceea ce privește al doilea punct al întrebării, Krishnamurti v-ar replica: "Cine vrea să consimtă să transmită această experiență? De ce?" În experiența autentică există un caracter de gratuitate, de impersonalitate ce nu poate fi confundat. Când conștiința observatorului este într-adevăr dizolvată, există acel flux extraordinar pe care-l descrie Krishnamurti: "o binecuvântare a iubirii" și în acel moment, fie că vrei, fie că nu vrei, o transmiți. Insist mult asupra faptului că gândirea este o forță. Cum spune Krishnamurti: "Gândirea este materială" – căci lumea psihică este o lume materială, este obiectul unor procese diverse care fac ca atunci când gândim, această gândire să creeze instanțaneu mediul din jurul nostru.

Dar dacă din fericire se realizează o deschidere a conștiinței atunci când acest eu este absent (eul care alege, vrea, refuză, etc.), în acel moment suntem o fereastră deschisă prin care se exprimă această energie din adânc, suntem un canal prin care energia din adâncuri radiază... Mă opresc aici, pentru că știți foarte bine că la acest nivel toate cuvintele nu sunt decât niște capcane.

În India (deși Krishnamurti neagă că ar fi un gânditor indian și evită orice exprimare venită din sanscrită), în India ceea ce se numește un eliberat în viață "jivan mukta", este potrivit tradiției o carapace goală. Ce înseamnă asta? Că o anumită ființă, bărbat sau femeie – căci femeile sunt la fel de apte pentru trezirea interioară – este, la nivelul psihologic, un corp golit de orice identitate personală. Adică există o foarte mare zonă interioară și nu mai există acel centru care vrea să domine, să lupte, să revendice etc. – cam asta ar fi o cochilie goală. "Jivan mukta" nu mai face nimic din voință personală sau, pentru a folosi un limbaj mistic (deși

Krishnamurti neagă că ar fi un mistic) însuși focul cosmic este cel care trasează calea. Când Krishnamurti vorbește despre "pasivitatea creatoare", la acest lucru se referă. Pasivitate, adică eul nu mai intervine cu violența și cu aviditatea sa și omul este într-o stare de transparență interioară; în această totală destindere a ființei, în această totală lipsă de rezistență, energia adâncului descoperă un câmp adecvat și se exprimă în mod liber.

Întrebare: Dumnezeuastră faceți o diferență între "iubirea gratuită", despre care vorbește Krishnamurti și cealaltă, iubirea obișnuită. Dar eu găsesc că mai există o poziție între cele două: iubirea marilor sfinți creștini, de exemplu, care se află în mijlocul suferinței, al infernului și în fiecare moment, în mijlocul acestei vieți, îl caută pe Dumnezeu. Prin urmare, cei care caută "absolutul" evită istoria. Aici este adevărată opoziție: între sfințenia creștină și cea contemplativă orientală. Aceasta ar fi o întrebare. A doua întrebare: nu numai Krishnamurti sau taoismul caută unitatea, ci această reprezentată însăși problema principală a gândirii orientale.

Linsser: Tot ce pot să spun este că Krishnamurti nu poate fi considerat un mistic oriental sau occidental. El enunță o învățătură ce exprimă o spiritualitate cu adevărat omenescă. Spiritualitatea nu este nici orientală, nici occidentală, iar starea de iubire despre care vorbește el este o stare de a fi. Krishnamurti a fost adesea întrebat dacă iubirea este pentru mine o stare de a fi, ea este inseparabilă de mine însumi, la fel cum e culoarea pielii mele".

Adică, în această stare de a fi, el nu mai alege ca să radieze mult către unul, puțin către altul. Este o stare de gratuitate, naturală, dar care nu este doar

stare de iubire. Există simultan și un factor de trezire, de luciditate, care este de asemenea de o extremă intensitate.

În ceea ce privește conceptul de iubire la creștini, sunt unii care spun: este imposibil să se realizeze o stare de iubire și de bucurie perfectă atât vreme cât există suferință pe lume; câtă vreme există această suferință este necesar să participi la ea printr-un fel de "comunione prin suferință". Ei bine, această atitudine este total respinsă de maștrii trezirii interioare. Ei spun: din două, una: ori vă identificați și suferiți cu cel care suferă și veți adăuga alte vibrații de suferință la cele care există deja, ori veți alege să nu răspundeți întinericului cu întineric, ci cu lumină. Și altitudinea înțeleptului este cea care nu urmează acest enorm dezechilibru al suferinței care există pe lume, ci îi opune o iradiație, o seninătate care, în același timp, este eficientă și pe plan energetic.

Am spus mai înainte că gândirea este o forță. Vreau să semnaliez o experiență de laborator făcută acum câțiva ani. S-au conectat niște electrozi extrem de sensibili ai unui EEG pe capul unei tinere iepuroaice și, foarte departe, într-un submarin, a fost omorât unul dintre puii ei. Ei bine, instantaneu, traseele au înregistrat o enormă perturbare.

Ulterior s-au făcut și alte experiențe spre a înțelege acțiunea gândirii ce nu ține seama de distanțe. S-a dovedit că atunci când emitem un gând de ură, de violență, suntem fără știrea noastră intrucâtva solidari cu toate actele de violență din lume. Dar dacă pentru dumneavoastră viața lăuntrică nu este doar o simplă curiozitate și, prin căldura trăirii, vă deschideți cu adevărat ființa la posibilitatea iubirii, în acel moment formele de

gândire pe care le emiteți ating totalitatea conștiinței lui sau a inconștientului planetei.

Ceea ce vă spun nu reprezintă o afirmație vizionară ci este un fapt dovedit științific, cu ajutorul instrumentelor. Și acesta este motivul pentru care Krishnamurti a spus adesea: "Dacă cu totalitatea inimii și sensibilității voastre vă angajați în această transformare, n-ar fi nevoie decât de patru sau cinci oameni pe an și am putea transforma "lumea". Este vorba de transformarea psihologică a ființei omenești. Krishnamurti spune de asemenea: "Pentru a schimba lumea, trebuie să vă schimbați pe voi înșivă". Aceasta poate lua timp, însă înțelegem că transformarea autentică despre care vorbește el este un lucru atât de minunat încât pune în mișcare energii extrem de puternice pe planul psihologic. Faptul că nu le vedeți, nu înseamnă că ele nu operează.

Robert Linssen

CUPRINS

I. Căutarea omului – Mîntea torturată	
Abordarea tradițională – Capcana	
respectabilității – Ființa umană și	
individualitatea – Conflictul existenței	
Natura fundamentală a omului	
Responsabilitatea – Adevărul	
Transformarea de sine – Risipa de	
energie – Eliberarea de autoritate.....	7
II. Cunoașterea de sine – Simplitatea și	
umilința – Condiționarea.....	22
III. Câmpul conștiinței – Totalitatea vieții	
Luciditatea.....	32
IV. Căutarea plăcerii – Dorința	
Pervertirea gândirii – Memoria	
Bucuria.....	39
V. Preocuparea de sine – Nesatul după o	
situație – Temeurile și frica totală	
Fragmentarea gândirii –	
Sfârșitul fricii.....	45
VI. Violența – Mânia – Justificarea și	
condamnarea – Idealul și actualul.....	57
VII. Relațiile dintre oameni – Conflictele	
Socialul – Sărăcia – Stupefianțele	
Dependența – Comparațiile	
Dorințele – Idealurile – Ipocrizia.....	68

VIII. Libertatea – Revolta – Singurătatea	
Inocența – A trăi cu noi înșine așa cum suntem.....	79
IX. Timpul – Suferința – Moartea.....	85
X. Iubirea.....	93
XI. A privi și a asculta – Arta	
Frumusețea – Austeritatea – Imaginile	
Problemele – Spațiul.....	104
XII. Observatorul și lucrul observat.....	113
XIII. Ce este gândirea? – Ideile și	
acțiunea – Provocarea – Materia	
Originea gândirii.....	118
XIV. Poverile trecutului – Tăcerea minții	
Comunicarea – Realizarea – Disciplina	
Linia – Adevăr și realitate	125
XV. Experiențele trăite – Satisfacția	
Dualitatea – Meditația.....	132
XVI. Revoluția totală – Mintea religioasă	
Energia – Pasiunea.....	140
Postfață.....	149

EDITURA HERALD

Șos. Ștefan cel Mare Nr.58, Bl.39, Apt.63

București – Sector II

Tel. 6880422 / Tel-Fax 6192484

Editor: Aurelian Scrima

Coli tipar: 10,5; Format 16/70 x 100

Comanda 89